
Martina Patočková • Veronika Němcová
VÝBĚR INSPIRATIVNÍCH ROZHOVORŮ ROKU

20
23

ROZ- HOVO- RY

Ekonews

Vážení čtenáři,

rok 2023 se stane s největší pravděpodobností nejteplejším rokem v historii. Aktuálně jsou teploty o 1,43 °C nad předindustriálním průměrem. Ještě nikdy nebyla klimatická krize tak citelně znát, jako právě letos. Navzdory pochmurným prognózám do příštích let jsme ale současně svědky mnoha iniciativ jednotlivců i firem měnit svět k lepšímu. Ať už skrze vývoj nových udržitelných technologií nebo osobní rozhodnutí měnit zažité společenské a spotřebitelské návyky. Věříme, že právě v součtu všech těchto malých osobních hrdinství, aktivismu i v snaze odpovědně podnikat je klíč z krize. Důkazem je celá řada pozitivních zpráv, které jsme v uplynulém roce na webu publikovali, i těchto několik rozhovorů s inspirativními lidmi, které jsme pro vás sestavili do eBooku. Hledat inspirativní projekty i novinky v udržitelném podnikání se pro vás chystáme i v příštím roce a doufáme, že těch pozitivních zpráv vám budeme moci přinášet čím dál tím víc.

Přeji vám inspirativní čtení a děkuji za vaši přízeň.

Martina Patočková

ŠÉFREDAKTORKA EKONEWS

Obsah

5 Eva Klabalová

Zkušenost z Číny mi stačila. Ted' dělám recyklované tenisky bez morální kocoviny, říká designérka

17 Jannis Samaras

Lepší než zelená energie je ta nespotřebovaná. Ta je ještě zelenější, říká šéf Kofoly

34 Libor Mertl

Nejdříve jsme jen chodili na pivo a dbali na dobré vztahy, dnes je z toho ESG, říká spoluzakladatel firmy ComAp

48 Michal Svoboda

Upřímně mě štve, že by všichni budovali jen fotovoltaické elektrárny, říká energetický manažer

56 Zuzana Vondrová

Nemáme dost informací, zda peníze půjdou tam, kam mají, říká expertka na přeměnu uhelných regionů

70 Jüdisch fraulein

Ze zbytků šije spodní prádlo na míru. Nemohla jsem sehnat dobře sedící podprsenku, říká tvůrkyně

82 Tomáš Klus

Osm měsíců jsem si nic nového nekoupil, i když mozek někdy křičí »udělej si radost«, říká hudebník

EVA

KLA-
BALOVÁ

Zkušenost z Číny mi stačila.
Teď dělám recyklované
tenisky bez morální kocoviny,
říká designérka

Designérka Eva Klabalová usiluje o plně recyklované tenisky. Díky tomu, že do výplně podešví přidává třeba i kávovou sedlinu, se jí postupně daří tomuto cíli přibližovat.

Na rozdíl od jiných podnikatelů trvá na tom, že chce výrobu udržet v mezích a růst jen tak, aby to všechny bavilo. »Nechci, aby značka rostla více. Jde mi hlavně o udržení všech hodnot a otevírání témat spojených s výrobou ve společnosti,« říká Eva Klabalová.

Jaké pohnutky vás vedly k výrobě tenisek Kave? Byla to touha zlepšit vzhled bot na zdejším trhu, nebo spíše udržitelnost?

Byla to spíše udržitelnost. Pracovala jsem v zahraničí pro velké firmy a jezdila jsem hodně do Číny. Jednou jsem byla i v centrální Číně, v továrně, která zpracovávala usně pro jednu velkou australskou značku. Byla to obrovská továrna a já jsem bydlela v hotelu přes cestu od ní. A jedno ráno jsem se probudila, vyšla na balkon a přes smog jsem vůbec neviděla tovární budovu. Špatně se mi i dýchalo.

V ten moment jsem si uvědomila, že už nechci být součástí této velkovýroby a nadprodukce pro západní trh. Jediné, co jsem chtěla, bylo utéct, odjet pryč. Já jsem přitom odjet mohla, ale co lidé, kteří tam pracují, aby uživili své rodiny? Ti na výběr nemají. Rozhodla jsem se na vše vykašlat, dát výpověď, vrátit se do Čech a začít pracovat s nějakou lokální firmou, s níž vyvinu nový inovativní produkt, který obstojí na trhu. Taký jsem chtěla ve společnosti otevírat témata, jako je lokálnost, udržitelnost, zodpovědná výroba. To byl rok 2014.

Co dalšího je špatně s obuvnictvím a s tím, jak se k výrobě bot staví velké značky?

Většina produktů pro módní průmysl se vyrábí v asijských zemích, jako je Čína, Bangladéš, Indie a Vietnam. Zboží se pak převáží na druhou stranu světa k nám. Někdy ty věci tráví až půl roku v kontejnerech na moři. Tyto transporty surovin i hotových produktů zatěžují naše životní prostředí. Udává se, že třináct největších kontejnerových lodí produkuje stejné emise jako všechna auta světa. Osobně jsme se také setkala s tím, že velká americká firma vyráběla svršky na boty v jedné zemi a následně je posílala do země sousední, kde došlo ke kompletaci podešví. Na tom by nebylo nic až tak zvláštního, ale v tomto případě byl důvod ten, že se ušetřil jeden cent na jedné botě. V tom milionu párů bot je to samozřejmě hodně, ale dopad na životní prostředí je nevyčíslitelný. V byznysu jsou stále peníze na prvním místě.

Kromě nás o zbytky už nikdo moc nestojí, protože vyrábět v malém nákladu není obvykle výhodné. Pro mě to ale výhoda je.

Vy jste se tedy rozhodla to dělat jinak?

Já říkám, že moje Kave tenisky jsou vyrobené „bez morální kocoviny“. To znamená, že každý zákazník, který si je koupí, ví, kde byly vyrobeny, kdo je vyrobil, a ví, že k němu neletěly přes celý svět. Taky si je jistý, že lidé, kteří je vyrobili, mají zaplacené pojištění, dostávají adekvátní mzdu a je o ně dobře postaráno. To se bohužel v asijských továrnách neděje. Dokud ale budeme kupovat levné produkty, nic se nezmění.

Když se přesuneme ke konkrétním opatřením, například uhlíkovou stopu se snažíte snižovat i tím, že využíváte takzvané „dead stock“ materiály. Jak se k nim dostáváte?

„Dead stock“ materiály zůstávají ve skladech po předchozí výrobě. Když značka kupuje materiál pro novou kolekci, vždy koupí o něco více pro případ, že bude třeba něco opravit. Kromě nás o zbytky už nikdo moc nestojí, protože vyrábět v malém nákladu není obvykle výhodné. Pro mě to ale výhoda je. Já vybírám právě ty zbytkové materiály, od čehož se odvíjí i množství vyrobených párů tenisek. Může jich být třeba jen deset nebo dvacet od daného modelu. Látku tak využiji do posledního centimetru, a přitom pro naše zákazníky je atraktivní, že vyrábíme něco exkluzivního, co nikdo jiný nemá.

Přemýšlíte i o tom, aby látky a materiály byly udržitelné? Byl by to další bonus k tomu, že jsou lokální.

Možností je spousta, ale je to chůze po tenkém ledě. U nás v Česku u není moc továren, co by vyráběly látky. Bavlna se u nás nepěstuje, musí se dovážet, takže kdybych chtěla řešit udržitelné materiály, tak by to bylo energeticky i finančně mnohem náročnější než použít materiály, které už tu máme a nikdo je nechce. Ekologická náročnost by byla mnohem větší.

Podešev tenisek je z kaučuku. Odkud ho máte?

Kaučuk, tedy přírodní guma, se dováží z Kambodži či Jižní Ameriky. Já využívám ten, který už do Česka stejně dorazil. Spolupracuji s firmou,

Eva Klabalová

Studovala design obuvi na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, pokračovala studiem inovací v obouvání v Nizozemsku. Následně pracovala jako designér na volné noze pro značky z Evropy, USA a Austrálie. Zabývá se udržitelným designem a cirkulární ekonomikou. V roce 2015 založila značku Kave, která se zabývá výrobou tenisek ze zbytkových materiálů v limitovaných kolekcích.

která materiál dováží do Čech pro velké firmy, jejichž přebytky zpracovávám. To je ale jen minimální část. Většina použitého materiálu jsou odřezky gumy po předchozí výrobě tenisek. Tyto kousky sbíráme a speciální technologií lisujeme dohromady.

A po tom, kde a za jakých podmínek se kaučuk vyrábí, jste pátrala? Snažila jsem se, ale to byste tam musela mít v provozu člověka. Protože když nemáte, nejde výroba úplně pohlídat. I když spolupracujete s nějakým místním člověkem, stejně poskytne jen informace, které chce. Sama jsem se o tom mnohokrát přesvědčila v Číně. Ukážou vám jen to, co chtějí, tedy reprezentativní část továrny. Ale za zavřenými dveřmi se děje něco úplně jiného. Je to opravdu velmi těžké. Věřím svému obchodnímu partnerovi, který je s lokálním producentem v úzkém kontaktu.

Právě proto stojíte o co největší recyklaci tenisek v rámci českého trhu, že?

Ano, je to jeden z hlavních důvodů, proč jsem se začala věnovat recyklaci a využívání již použitých materiálů. Zákazníky vyzývám, aby mi obnošené Kave tenisky posílali zpátky. My je vypereme, oddělíme podešve, ty se rozdrť a drť se použije pro výrobu nových tenisek. Tak se mi daří snížit množství nového materiálu až o 40 procent. Bohužel ještě nikomu se nepodařilo vyvinout materiál, který by šel recyklovat ze 100 procent stále dokola. Třeba se jednou dočkáme.

Ke kaučuku alternativa není?

Každý materiál je vždy spojen s výrobní technologií. Naše tenisky se vyrábějí úplně bez lepidla. Materiál podešve se se svrškem spojí v lisu pomocí tepla a tlaku. Je vtlačený mezi vlákna bavlněného svršku. Tím dochází k mechanickému spojení. Jako příměs jsme začali používat kávovou sedlinu. Ta v podešvích plní funkci plniva. Je potřeba méně kaučuku, podešve jsou lehčí a také po kávě voní. Zkoušeli jsme používat také dřevěné piliny. Vždy ale musí proběhnout poměrně dlouhé testování, aby vše fungovalo tak, jak má.

Sedlinu pořád berete jen z jedné kavárny Coffeespot?

Množství tenisek není až tak velké, takže to stačí. Pro mě je důležité, aby si značka udržela originalitu a tenisky nemohl mít úplně každý. Teď jsme na 3500 párech ročně, což je nějakých 15 až 20 modelů za rok. Může se to zdát hodně, ale když to rozpočítáte do velikostí, tak od některých jsou vyrobeny jen čtyři páry pro daný model. Nechci, abychom rostli více.

Zaobírala jste se někdy myšlenkou, že byste se spojila s provozovateli textilních kontejnerů a brala si od nich boty na recyklaci?

Určitě jsem o tom přemýšlela, ale jsem schopná zpracovat jen tenisky vlastní značky, a to z jednoho prostého důvodu. Zním přesné složení materiálů, ze kterých jsou vyrobeny. Když máte boty jiné značky, je

Poměrně velké množství složek používaných pro výrobu podešví v Asii je u nás Evropě zakázané. A to nejen použití, ale i jejich dovoz.

velmi těžké až nemožné složení dohledat. Třeba Nike nebo Adidas mají materiály patentované, k jejich složení se nedostanete. Jakmile bych začala pracovat s botami z různých materiálů, mohlo by dojít k nechtěné reakci mezi jednotlivými složkami a to nemohu dopustit. Ono se vám může stát i to, že z bot, které jste koupili na tržnici, dostanete vyrážku. Souvisí to s tím, že použité materiály jsou šizené, ne-li jedovaté. Poměrně velké množství složek používaných pro výrobu podešví v Asii je u nás Evropě zakázané. A to nejen použití, ale i jejich dovoz.

Velké značky mluví o tom, jak sbírají plasty z moří a vyrábějí z nich boty. Jak daleko podle vás zachází v obuvnictví »greenwashing« ? Na to téma teď zrovna píšu dizertační práci. Ponořila jsem se do toho opravdu do hloubky a takový pro mě nejstrašnější případ je Patagonia, která je označována za nejudržitelnější značku. Je to tak sedm, osm let, kdy spolupracovali s výrobcem materiálu Plusfoam. Měl to být materiál, který je donekonečna recyklovatelný, vyráběl se v Číně. Protože jsem v Číně tehdy byla, a navíc poměrně blízko této továrně, tak jsme si s kolegy domluvili schůzku právě tam. Dostali jsme úžasnou přednášku

o tom, jak skvělý materiál je. Když ale přišlo na reálnou ukázkou výroby, sdělili nám, že zrovna dnes se tento materiál nevyrábí. A nebude ani zítra, ani za týden. Po dlouhém naléhání vyšlo najevo, že materiál je pouhou lží a jedná se o standardní EVA (Ethylene-Vinyl Acetate), který se v obuvnictví běžně používá. Je otázkou, zda američtí majitelé firmy věděli, co se v čínské továrně děje.

Co byste chtěla ještě zlepšit ve vlastní výrobě?

Chtěla bych najít způsob, jak vyrábět tenisky pouze z recyklovaných materiálů. Zatím se to ale nepodařilo nikomu na světě. Kdyby se to podařilo dotáhnout až na 100 procent, tak by to bylo skvělé. V rámci disertace už mám otestované materiály, kde je 50 procent recyklátu, ale zatím jsme narazili na limity.

Jak se Kave daří z pohledu byznysu?

Hlavní myšlenka je v tom, že každý model je vyroben maximálně ve zhruba 150 párech. Každý pár má své pořadové číslo, například 1/150, 2/150, trochu jako umělecká díla. Díky zpracování různobarevných zbytků gumy je každá teniska barevným unikátem. Zákazník si je tedy jistý, že má originální boty, které nemá nikdo jiný.

Počet párů navyšovat nebudete?

Zatím to v plánu není. Chci, aby si značka udržela svou originalitu. Myslím, že v byznysu je hodně důležité si říci, jestli je firma určená k růstu, nebo ne.

A vy v tom máte jasno?

Ano, nechci, aby značka víc rostla. Jde mi hlavně o udržení všech hodnot a otevírání témat spojených s výrobou ve společnosti. Nechtěla bych se dostat do koloběhu, kdy bych méně řešila design a stala se spíše manažerkou. Chci, aby náš malý tým práci pořád dělal s radostí a aby nás to nesešlo.

Ekonomicky tedy rostete, nebo se držíte »na svém«?

Během covidu jsme vyrostli do stávající velikosti, dolů to šlo až v posledním roce. Ten byl velmi náročný nejen pro nás, ale i pro další české značky. Troufám si říct, že letošní rok bude opravdu krizový, a to kvůli navyšujícím se cenám úplně všech základních vstupů, které šly nahoru o více než 30 procent. Od materiálů až po energie. Proto se bohužel v dohledné době nevyhneme navýšení cen. Pevně doufám, že se celá situace ustálí. **E**

JANNIS SAMA- RAS

Lepší než zelená energie
je ta nespotřebovaná.
Ta je ještě zelenější,
říká šéf Kofoly

Společnost Kofola chystá svoji první fotovoltaiku na továrně v Mnichově Hradišti. Jak ale připomíná její šéf Jannis Samaras, firmu to před dopady vysokých cen energií nezachrání. Více se proto zaměřuje na nové technologie v podobě úspornějších strojů na výrobu PET lahví.

Šéf výrobce nápojů dále mluví o tom, jak museli ve firmě, která se snaží o udržitelnost, kvůli energetické krizi změnit priority. A popisuje, co si myslí o hodnocení firem z pohledu ESG (životního prostředí, sociálních aspektů a řízení firmy, pozn. aut.), offsetech uhlíkových emisí a o tom, jak mají v Kofole připravený inkubátor pro nejen udržitelné projekty.

Co pro vás znamená, když se řekne ESG?

S trochou nadsázky mám asociace na Socialistický svaz mládeže a povinnou četbu, která ve chvíli, kdy se stala povinná, nikoho nezajímala. Hlavně ať to má každý splněné, má čárku, protože přijde trest, když nebude mít. Ale obsah ztrácí kouzlo. Samozřejmě chápu, že je snaha kodifikovat do byrokratických předpisů přirozenou morálku a chovat se mezi sebou a k přírodě jako lidé slušně, s úctou, s respektem. Nechci být negativní, ale rub tohoto procesu bude, že spoustu lidí bude odrazovat a hlavně povede k tomu: „No tak když se to musí, tak to nějak splníme.“

Je špatně, že se zvýší tlak na společnost?

Lidé nedospějí sami k tomu, že to chtějí, což je škoda, protože pak by to reálně dělali dobře. Na druhou stranu je pozitivní, že to obrací pozornost i jiným směrem než jenom k penězům. Uvidíme, jaký bude výsledek. Myslím si, že bude strašně důležité, aby se na firmy tlačilo s citem. Obávám se ale, že tomu tak nebude. Než se o ESG začalo tolik mluvit, většinou se o něj nejvíc starali ti, kteří to opravdu chtěli dělat. Postupně to však

mizí. Až bude mít každý zprávu o ESG, tak bude o to složitější odhalit, co je greenwashing a za čím stojí reálné činy, které společnost posouvají.

Nebude možné rozlišit, kdo k udržitelnosti dospěl jen na oko...

Bude těžší rozlišit, kdo se snaží mít tu čárku, že to splnil, a kdo má za čárkou i obsah.

Kofola je spíše příklad firmy, která k tématu dospěla sama.

K přemýšlení o udržitelnosti vás nedotlačily banky, dodavatelé, regulace...

Jde o to mít harmonický vztah mezi lidmi v zaměstnání, s dodavateli, odběrateli a k tomu s okolím kolem sebe. Je to hodně o zralosti celé společnosti.

Dneska máme energetickou krizi. Ovlivňuje vás ve směřování k udržitelnosti a principům ESG?

Ovlivňuje nás ve všem. Nejde o to, že bychom řekli, že to nebudeme dělat, ale priority se musely změnit razantně.

Jak konkrétně?

Krise nás stojí spoustu peněz. Takže aby se udržela ekonomika v pořádku, bylo třeba udělat spoustu opatření. A změnilo se i fungování na dodavatelské straně – to, co bylo dostupné, někdy není dostupné. Celé řetězce se trochu přeskládaly.

Myslíte tím, že zkrachovali někteří dodavatelé?

To také, ale uvedu příklad. Energie nám dělaly zhruba dvě až tři procenta z celkových nákladů. Teď dělají deset procent, a to už je hodně. Když jsme za ta dvě až tři procenta zaplatili za zelenou energii trošku navíc, tak jsme to neřešili. Už jsme měli Slovensko, Česko a Slovinsko, na zelenou energii zbývalo přejít jen v Chorvatsku. Dnes jsme rádi, že je vůbec nějaká energie. Vůbec neřešíme, jestli je zelená, fialová, modrá, ale že je za trošku normální cenu. Přesměrovali jsme naše zaměření na úspory.

To ale není špatně...

Není. Díky tomu měníme technologie. Třeba u vyfukování lahví máme jak úplně nové linky, tak staré dvacet let. Doposud jsme ty staré udržovali a považovali to za pozitivní. Ale nové stroje mají třeba jenom třetinovou spotřebu energie. Na zahřívání preforem se dělá lepší technologie, která umožní vyfouknout i lehčí láhev z menšího množství materiálu při stejných vlastnostech, lépe ho rozvrství. Takže se nám přeskládaly priority a raději teď nakoupíme každý rok jednu, dvě nové linky a ve výsledku ušetříme.

Investice se vrátí mnohem rychleji?

Návratnost jsou místo původních dvanácti let zhruba čtyři roky. Úspory hledáme, kde se dá. Například tady na Zbraslavi v Lerosu jsme uzavřeli jedno patro kancelářské budovy a zaměstnance sestěhovali do dvou pater ze tří.

A zadýchali si to tu.

Mohlo se to zdát jako zbytečné. Ale děláme to, co uděláte přirozeně doma, když chcete šetřit. A má to okamžitě dvojitý dopad – do ekonomiky a zároveň do udržitelnosti. Jestli jsme předtím přemýšleli, zda odlehčit láhev o gram nebo ne, tak teď hledáme cesty, jak ušetřit tři gramy. Motivace je mnohem větší. A jak se říká, lepší je nespotřebovaná energie než zelená, ta je ještě zelenější než ta zelená.

Kolik se dá takto uspořit v relativně krátké době?

Udělalí jsme spoustu dílčích opatření a uvidíme, kam to dospěje. Kuponu může jít o úspory až v desítkách procent. Daří se nám šetřit i díky ekodesignu, změnami v obalech jsme loni ušetřili tisíc tun PET.

Přemýšlíte i o obnovitelných zdrojích, třeba fotovoltaiice?

Ano. Řešili jsme to dlouho, akorát jsme měli priority jinde než investovat do něčeho, co se dalo koupit. Ale teď jsme zintenzivnili přípravy fotovoltaiiky a máme nachystaný projekt o kapacitě jedné megawatthodiny

»Fotovoltaika nám nikdy nepokryje celou spotřebu, takže je pro nás lepší investovat třeba do vyfukovacích strojů. To je podobná investice, která ušetří kus energie a vrátí se nám rychleji, než když si teď dáme solární panely na střechy.«

v továrně v Mnichově Hradišti. Jen se mezitím změnily předpisy, takže musíme investovat jednou tolik do střechy, aby splňovala nové požární normy platné od ledna. Možná to proto uděláme dřív ve Slovinsku než v Česku.

Bude to vaše první fotovoltaika?

Bude první, ale myslím si, že úplně nemáme kam spěchat, protože nás nezachrání. Tento zdroj nám nikdy nepokryje celou spotřebu, takže je pro nás lepší investovat třeba do vyfukovacích strojů. To je podobná investice, která ušetří kus energie, ale vrátí se nám rychleji, než když si teď dáme solární panely na střechy.

Nejpřirozenější by bylo mít při stavbě nové haly už střechu navrženou pro fotovoltaiku. Ty staré nemají buď nosnost, nesplňují požární předpisy, nebo prodražují investici tím, že je musíte před tím opravit. A najednou nejde jen o investici do fotovoltaiky, ale víceméně do nové střechy. Proto jsme v tomto konzervativnější.

Zhruba polovinu vaší spotřeby energií tvoří plyn.

To je na vytápění?

Částečně se s ním vytápí, částečně se využívá na technologické procesy. U nás jde hodně o práci s teplem – vaření různých věcí, pasterování a mytí lahví, linek, jejich dezinfekci. U těch nejkritičtějších procesů se snažíme, aby byly hybridní. Stojí nás nemalé peníze navíc, abychom uměli uvařit cukr z elektřiny i z plynu, anebo vyčistit linky a ohřát čisticí prostředek či vodu. Když jsme se rozhodovali, vypadalo to, že možná nebude žádný plyn. Procesy na elektřinu jsou přitom dražší a některé pouze na elektřinu ani nejdou, protože nedocílíte požadovaných teplot.

Kofola vydala za rok 2021 první nefinanční report samostatně, předtím byl součástí výroční zprávy.

Ano, přesně tak. Nefinanční report jsme začali tvořit od roku 2018.

Nechali jste si zároveň udělat analýzu udržitelnosti. Došli jste díky ní k tomu, že musíte síly zaměřit jinak, že něco má mnohem větší vliv než to, co jste dělali doposud?

Výsledky nás úplně nepřekvapily, spíš nám pomohly dodat strukturu. Také jsem čekal, jestli se výrazněji změní naše priority, ale spíš se ve všem vytvořil řád. Věnovala se tomu pozornost, celý management to musel řešit, takže se to posunulo. Priority víceméně zůstaly, jenom se pojmenovaly.

Když máte změřenou uhlíkovou stopu, největší část tvoří Scope 3, což jsou nepřímé emise firmy, které vznikají mimo její kontrolu u dodavatelů či zákazníků.

Všichni to tak mají. Každý je součástí dodavatelského řetězce. Je jen jedno kolečko z deseti.

Jenom jsem chtěla říct, že je těžké ovlivnit největší část vašich emisí. Firmy často tvrdí, že Scope 3 ani změřený nemají, protože to neumějí.

My něco málo máme, protože tyto emise změřili dodavatelé, a potom také existují tabulky. Máme relativně jednoduché vstupy, takže na cukr je nějaký emisní koeficient podle toho, odkud se vozí, a podobně.

Když jste po dodavatelích chtěli data, byli v obraze?

Někdo je v obraze a někdo není. Možná před třemi lety bychom mohli na někoho tlačit, aby se snažil, ale dneska jsme rádi, že dodavatelé vůbec jsou. Spíše jdeme intuitivně a vybíráme si hlavně toho, který je lokální a je slušný, samozřejmě včetně těch základních parametrů.

Zkrachovali dodavatelé v důsledku energetické krize, nebo pokračuje dodavatelská krize po covidu?

Kombinace obojího. Energetická krize hodně zamíchala s konkurenceschopností dodavatelů. Lokální dodavatelé se stali kvůli jedné z nejdražších energií v Evropě méně konkurenceschopní, takže jsme rádi, pokud si je zachováme – například sklárny. Dovážíme něco i z Turecka a ti energie vůbec neřešili, mají teď od Rusů nejlevnější plyn, jaký kdy měli. Chorvati zvedli ceny hned o 30 procent. A naši lokální, ti první zavřeli úplně, že nedodají nic. Pak zvedli ceny o 300 procent, byl to chaos. Problémy mají také malí farmáři.

Kvůli čemu?

Hodně se zvýšila cena hnojiv, mzdy lidí. Například naši sadaři už vykáceli čtyřicet hektarů sadů a chtějí snížit plochu ještě více, protože na tom prodělávají peníze. Poláci totiž přišli o odbytiště v Rusku a teď našim konkurují. Na druhou stranu Ukrajina a Rusko pro nás byly velký zdroj bylin – byli tam sběrači a malí zemědělci, kteří je uměli pěstovat. A jejich

ceny taky vyletěly, i o stovky procent u některých bylin. Trh je turbulentní a bude chvíli trvat, než se přenastaví.

Ještě se vrátím k uhlíkové stopě Kofoly. Velkou část mají na svědomí kamiony, v jejichž případě je těžké najít nízkoemisní řešení. Pamatuji se, že jste před lety přecházeli na zemní plyn...

Kamiony na CNG teď stojí na parkovišti, protože provoz je tak drahý, že se nevyplatí. Plyn stál 16 až 20 eur, teď stojí devadesát *(20. února se už cena pohybovala kolem 50 eur, pozn. aut.)*. Další kamiony kupujeme na naftu a mrzí nás, že máme drahou CNG stanici, 40 kamionů a je nám to na nic.

Očekáváte, že se to změní?

Ne, plyn už nebude o moc levnější. Energie by teoreticky mohla být, ale plyn – nevěřím. Hlavní dodavatel bude Turecko. Už deklarovali, že mají zázračná ložiska plynu v Černém moři, budou mixovat trošku svého, trošku katarského, trošku ázerbájdžánského, hodně ruského. A budeme ho nakupovat za 50 eur místo za šestnáct.

Takže se zatím vracíte k naftě...

Teď musíme jezdit na naftu. I tato auta se posunula a nikdo zatím nevy-myslel nic lepšího. Už jezdí za dvaadvacet litrů nafty na sto kilometrů, takže je to jinde, než to bývalo. Musíme jezdit úsporněji, s co nejnížší spotřebou, mít co nejefektivnější trasy, jejich vytížení.

Daří se vám snižovat emise oxidu uhličitého na výrobek, ale celkové emise šly nahoru. Čím je to dáno?

V roce 2020 jsme kupovali Ondrášovku, to byl největší vliv. Nám se zvedl celkový objem emisí, ale objem na litr klesl, protože tyto produkty jsou materiálově nejméně náročné – je v nich voda, případně s trochou cukru. Značky UGO a Kofola nebo sirupy obsahují surovin více, takže mají větší uhlíkovou stopu. ESG report je sice fajn, jenže musíte jít do detailu. Nám se sice uhlíková stopa zlepšila, ale z pohledu celkového trhu se nic

Jannis Samaras

Pochází z rodiny imigrantů řeckého původu. Se svým otcem Kostasem začal podnikat v potravinářském byznysu a v devadesátých letech koupili obchodní značku tradiční limonády Kofola. Tu se jim podařilo oživit a dnes řídí jednu z nejúspěšnějších českých rodinných firem. Do portfolia Skupiny Kofola patří také čerstvé šťávy UGO nebo bylinné směsi a čaje Leros. Od roku 2010 se intenzivně zabývá ochranou vody, minimalizací odpadů či uhlíkovou neutralitou, které by s Kofolou chtěl dosáhnout do konce dekády. Je ženatý a má čtyři děti.

nezměnilo. Důležité a kvalitativní kroky jsme začali realizovat až později, když jsme se například rozhodli změnit takový ten pěkný, ikonický uzávěr Korunní. Odlehčili jsme ho, udělali ultra krátký a ušetřili na lahvi pět gramů. Na šedesáti milionech lahví to jsou tuny, to je teprve reálná změna! U folie snižujeme gramáž, u lahví sjednocujeme barvy, ať se PET lépe recykluje.

Když děláte kroky ke zlepšení udržitelnosti, ocení to vaše banka? Banky obecně budou tlačit klienty k ESG aktivitám a budou je škálovat podle nějakého ratingu. Zatím ale existují spíš jen speciální projekty

environmentálních úvěrů, kde můžete získat malinkou slevu. Pokud nám dají o dvě setinky levnější úvěrovou sazbu při sedmiprocentním úroku na stomilionovém úvěru, není to zatím žádná velká motivace.

Vychází vám z analýz bod, kdy emise dál nepůjde snížit?

Já myslím, že ten bod nejde určit. Je to dynamické s rozvojem technologií, ale smysl dává přepočítání na peníze. Je to podobné jako s fotovoltai-kou na střeše. Než dát za každou cenu na střechu solární panely, i když se mi to ani za deset let nevrátí, to dám raději peníze do něčeho jiného. Lepší je udělat mokřad.

Přemýšlíte o offsetech, tedy o kompenzaci emisí oxidu uhličitého, který vytváříte? Nechávali jste si udělat i jejich přehled, analýzu...

Nechceme dělat prvoplánový offset, to je jako obchodování s teplou vodou. Náš finanční ředitel mi třeba říkal, že existuje projekt nákupu kamen do Afriky, které mají třetinovou spotřebu dřeva, jsou modernější a s lepším spalováním. A to je offset – kupují se kamna pro chudé Afričany. My jsme hledali cestu zalesňování nebo biomasy a říkali jsme: Musí to být tady a musí to být vidět pro nás. Nebudeme sázet lesy někde v Africe, když tady máme holiny. Musí to být navíc nové lesy, protože holiny, lesní půdy se ze zákona musí zalesnit, takže to není nic navíc, to je povinnost majitele.

Ale často i to se vydává za offset...

Musí to být nelesní půda, nejlépe vyšly prudké svahy. Nabízelo by se udělat nějaký fond, který by pronajímal nebo skupoval neobhospodařovatelné půdy. To by ale chtělo skoro samostatnou organizaci... Proto jsme se rozhodli, že budeme raději dělat to, co přispěje k revitalizaci krajiny v okolí našich závodů a co je částečně může offsetovat. Zaměřili jsme se na zadržování vody v krajině, což samo o sobě zvyšuje biomasu. Dopad to má, ale nemá cenu jej měřit. Založili jsme neziskovku Kvapka Rajeckej doliny, sdružili odborníky a zkusíme s nimi v dolině udělat velký projekt s cílem do roku 2033 zadržet vodu, kterou spotřebujeme.

»Jde o to mít harmonický vztah mezi lidmi v zaměstnání, s dodavateli, odběrateli a k tomu s okolím kolem sebe. Je to hodně o zralosti celé společnosti.«

Jak to chcete udělat?

Mapujeme celé údolí, už jsme tam měli workshopy s lesníky, mokřady mají nachystané. Jde o to udělat tisíce a tisíce drobných opatření na tisíci hektarech, aby se voda lépe vsakovala, ale hlavně zůstávala v lese. Zadržení vody, biodiverzita, uhlík, to všechno jsou naše cíle, a navíc realizované v naší lokalitě. V dolině už jsme vytvořili biolokality, takže teď ještě přidáme vodu.

Máte i v Česku podobný projekt?

Podobný projekt, i když zatím jen ve fázi mapování a s trošku jinými lidmi, běží na Krnovsku. My jsme ho iniciovali, dali jsme tam nějaké

peníze, ale hlavní tahouni jsou město, pan starosta Hradil, pan Malík z organizace Živá vody a společnosti Aqua Terra Inova a GEOtest. Mají to rozdělené, budou se věnovat lesům i té zemědělské a urbanistické části. Takže jak vidíte, postupujeme v Kofole od úspor přes nové technologie, nákup zelené energie až po vytvoření podmínek pro offsetování.

Velkou kapitolou v rámci vašeho byznysu jsou obaly. Když jste si dělali analýzy dopadu produktů od počátku do konce života, vyšel nejlépe sud, KEG. Zkoušeli jste ho i na vodu Rajec, jak to dopadlo? Osvědčily se na akcích, jako jsou festivaly a podobně, protože tam vratné sklo nefunguje, takže to je nejvhodnější obal i pro ně. Pak jsou nadšenecké hospody, které chtějí udržitelný produkt, a zkoušejí je také naše restaurace UGO.

V obalech řešíte také podíl recyklovaného PET. Ze zákona má být již za dva roky 25 procent a dále růst. K tomu směřujete? Princip by měl být takový, že co se vysbírá, to se využije. To platí na Slovensku, které zálohování zavedlo už loni. A ani v Česku nebude problém, aby se v průměru splnilo pětadvacet procent. U jedné značky to bude třeba sto procent rPET, u jiné dvě procenta.

rPET má nižší emise oxidu uhličitého, ale stále je dražší než nový plast?

Ano, má menší emise, ale stále je dražší. V určitém momentu by se to snad mělo usadit. Navíc jak se ukazuje v jiných zemích, když jde o vlastní materiál pocházející ze zálohového systému, tak rozdíl není dvojnásobek, ale zhruba 20 procent.

Navíc jste na Slovensku koupili podíl ve firmě General Plastic na zpracování PET...

Ano, až budeme PET u nich zpracovávat, tak by se mělo dát v rámci řetězce také ještě něco ušetřit.

Připojili jste se k iniciativě prosazující zálohový systém v Česku.

Věříte, že se vám to podaří?

Ministerstvo už zavedení systému přislíbilo. Letos by se měl schválit předpis, aby se zavedení systému stihlo v průběhu roku 2025.

Kofola i vy osobně investujete do věcí, které mají společnou udržitelnost, naposledy do krnovského startupu Olla se zavlažovacími nádobami. To si vybíráte sám, nebo vás firmy oslovují? Udělali jsme v Kofole takový inkubátor, kde bychom chtěli rozvíjet inovativní a startupové myšlenky. Začali jsme v něm s řemeslným ciderem a teď přibyla Olla. Zatím jsme ale na začátku. Ve správný moment to vykopneme a vyzveme ostatní, ať se do inkubátoru přihlásí s nápady.

Kolik peněz na to máte připraveno?

Byli bychom schopni proinvestovat jednotky až nízké desítky milionů korun. Doteď to byly statisíce s nějakou další perspektivou. U startupu Olla šlo o konvertibilní úvěr – jsou zatím v plenkách – zahltit někoho penězi není umění.

A kritéria pro investice se budou týkat udržitelnosti?

Směr bude různý, ale udržitelnost je jedno z kritérií. Do něčeho úplně neudržitelného z pohledu životního prostředí bychom nešli, ale aby to muselo být jenom toto kritérium, to také ne. Ve Slovinsku jsme udělali například investici do IT projektu, něco jako je české je Qerko.

Placení přes kódy.

Přesně. Naše přidaná hodnota je, že jsme jim pomohli dostat se do hospod. Takže i takové projekty mohou v inkubátoru být. Musí to souviset s našim byznysem aspoň mentálně. To je třeba Olla – jsou z Krnova, zadržují vodu, rozvíjejí pěkný projekt. Nejdřív jsme zvažovali, že tam já dám peníze, ale nadchlo to více lidí. Takže nakonec to je v inkubátoru a do projektu dali peníze i někteří zaměstnanci. Zapojují se do rozvoje Olly, pomáhají třeba s účetnictvím. Mají motivaci jim radit ve

svém volném čase. Je to takové vytržení z nudy, dobrá motivace, aby nezapadli do rutiny.

Ohlížíte se i po větších investicích typu Leros, nebo na to není vhodná doba?

Díváme se po něčem zajímavém, raději lokálním. Nemyslím, že to bude něco jako Ondrášovka, co jde jednoduše začlenit do našeho byznysu. Ale pokud to má ať už na straně surovin, výstupu, nebo někde ve výrobě něco společného s námi, tak to vítáme. Nemusí jít nutně o ekologický obor. Může být zajímavá příležitost jinde, kdy tam přinesete jiné principy a trochu ho postavíte jinak. Takže opravdu jsme celkem otevření.

LIBOR MERTL

Nejdříve jsme jen chodili na
pivo a dbali na dobré vztahy,
dnes je z toho ESG, říká
spoluzakladatel firmy ComAp

Libor Mertl založil se svými dvěma společníky společnost ComAp před více než třemi desítkami let a z prvotních hodnot, jako je udržovat dobré vztahy v práci i se zákazníky či nepodplácet, postupně vykrystalizovala cesta k ESG. Dnes už podle Mertla nestačí jen vytvářet bezpečné systémy, které umožní dodávat elektřinu tam, kde není. »Byli jsme pyšní na to, že výrobu elektřiny dokážeme řídit efektivně a můžeme i ušetřit palivo. A le postupně si uvědomujeme, že to nestačí,« říká. I proto firma s téměř šesti sty zaměstnanci podporuje výrobu udržitelné energie. »Budoucnost vidíme v hybridních mikrosítích. Vyvíjíme nové produkty, které umožňují hybridní mikrosítě řídit,« uvádí Mertl.

Co pro vás znamená ESG a vybavíte si ještě, kdy jste se poprvé s tímto pojmem setkal?

Pro mě je ESG cesta. Když jsme začínali před třiceti pěti lety, tak jsme s Alešem a Martinem (*společníci ComAp, pozn. aut.*) říkali, že chceme, aby firma byla poctivá a aby v ní fungovaly dobré vztahy. To byly základní hodnoty, které jsme si nastavili. Začali jsme tím, že jsme my tři spolu chodili na pivo, důvěřovali si a byli schopni otevřeně řešit relativně složité problémy. Pak jsme totéž přenášeli i na své zaměstnance. Následně jsme šli dál, budovali dobré vztahy se zákazníky a dodavateli. A docházelo nám, že se musíme podobně chovat i ke komunitě, ve které žijeme, a k přírodě, která je kolem nás. Vztahy jsou pro nás jedna z nejdůležitějších věcí.

Které další věci jsou pro vás důležité?

Poctivost a je to podobný model. Pro nás byla poctivost zpočátku to, že nelžeme, platíme daně a nepodplácíme. Pak jsme říkali: Ale poctivost je také to, že budeme transparentní, že budeme se zákazníky otevřeně komunikovat, že budeme zcela transparentní vůči státům, kde podnikáme,

a tak dále. A k tomu postupně přidáváme dlouhodobou udržitelnost. Z hodnot, jako jsou vztahy a poctivost, se nám postupně vyvíjí něco, co by se dalo formalizovat do ESG nebo CSR. Nazval bych to profesionalizací a formalizací našich hodnot.

Takže nynější vlna ESG pro vás neznamená, že musíte rychle něco zavádět?

Ne, základem je, že ESG neděláme formálně, abychom vyhověli EU, ale na základě hodnotového přesvědčení. ESG je mechanismus nebo formát, který nás formuje v tom, jak tyto hodnoty správně pojmenovat.

Dívají se na udržitelnost, ESG nebo CSR odlišně v cizině?

ComAp je v mnoha státech světa, tak máte srovnání. Jsme pozadu? Mám pocit, že spousta lidí si u nás uvědomuje, stejně jako ve světě, že je potřeba podnikat udržitelně. Možná urgentněji to chápou země a komunity, kterých se klimatická změna přímo dotýká. Ale necítím vůbec v Čechách zpochybnění toho, že je potřeba se tomuto problému věnovat. Spíš je to o kombinaci schopností, vzdělávání, znalostí, dovedností a toho, jak to udělat. Možná je to také otázka kulturní.

V jakém smyslu?

Jako Evropani jsme konzervativnější. Uvedu příklad – nedávno jsme byli v Singapuru. Singapur má konkrétní plán, jak dosáhnout toho, aby do roku 2040 nebylo v zemi jediné auto na spalovací motor. Pro Evropany těžko představitelné. My jsme v Evropě citliví na demokracii a jakákoliv regulace nebo silný závazek, který nás omezuje, musí být probrán ze všech stran tak, abychom všem trochu vyšli vstříc. To celý proces brzdí. A my Češi jsme konzervativnější částí konzervativní Evropy.

Když se podíváme na vaši cestu ESG, v jakém ohledu jste nejdále?

V ComApu jsme asi nejdále v „G“. Jde o struktury, které prostupují napříč celou firmou. Postupně jsme zjistili, že nestačí o nepodplácení jen mluvit,

ale je potřeba sepsat, co to znamená, a zajistit jeho dodržování napříč celou firmou. Kde je hranice podplácení? Když někomu dám lahev vína? Nebo dvě? Nebo dokonce hodinky? A tak, aby to bylo přijatelné a etické ve všech státech světa? Hodinky tedy určitě ne, láhev vína ano. Tyto a podobné úvahy nakonec vedly k tomu, že v ComApu vznikl proces Anti Bribery & Corruption Policy (ABC). Jde o jednoduchou větu, kterou si na začátku v malé firmičce řeknete a která se nakonec ve větší firmě musí rozvinout v relativně složitý komplex firemní politiky. A podobně to je se správou ComApu.

Také bylo nejdřív pivo?

Ano, v malé firmě stačí, aby se majitelé, kteří jsou zároveň i ředitelé, sešli a rozhodli. Ale ve větší firmě, kde je oddělená úroveň vedení, správy a majitelů, už ne. Před patnácti lety jsme začali správu ComApu formalizovat – založili jsme správní radu a postupně ji rozšiřovali o nezávislé členy. V současné době máme devítičlennou mezinárodní správní radu. Snažíme se přiblížit britskému standardu správy firmy, který považujeme za nejlepší. Máme ve správní radě zástupce majitelů, nezávislé členy a zástupce exekutivy, máme nastavené principy a pravidla, co správní rada musí dělat tak, aby firma byla nejenom transparentní vůči majitelům, ale i do budoucna nezávislá na majitelích, dlouhodobě udržitelná, dlouhodobě spravovatelná a transparentní navenek. Tohle všechno by se dalo zahrnout pod „G“.

Co další písmenka, třeba S?

S byl pro nás také vývoj. Uvedu další příklad – rovná práva žen. Před třiceti lety nám naše zaměstnankyně říkaly: „ComAp je první firma, kde nás nikdo neobtěžuje.“ Tehdy jsme na to byli pyšní, nyní je to samozřejmost. V ComApu máme téměř 600 zaměstnanců, z toho asi 35 procent žen po celém světě. Chceme mít rovné odměňování, a tak začínáme srovnávat platy, byť je to těžké. Máme třináct poboček, zaměstnance na různých pozicích, v různých zemích, v různé míře seniority a málokde máme dva lidi, kteří jsou stejně seniorní, na stejné pozici, ve stejném městě a čase.

To skoro nejde, ne?

Jde to, ale není to jednoduché. Pak jde o zastoupení žen ve vedení. Například ve správní radě máme nyní jen jednu ženu, stále to není ideální.

Možná to někdy prostě nejde. Otázka je, jestli to dělat »násilím«, pokud ženy nejsou...

Dlouhodobě to jde. V Norsku jsou kvóty a existují studie, jaký kvóty měly dopad. Ta, kterou jsem četl, říká, že dopad kvót byl minimální. Nenaplnily se ani obavy pesimistů, že po kvótách firmy zkrachují, ale ani optimistů, kteří říkali, že do pár let se vše srovná. Závěr této studie je, že hodnocení po pár letech je příliš krátké. Dopady jsou viditelné v horizontu dekad.

Když jste chtěli mít dobré vztahy ve firmě, se zákazníky a dodavateli, máte také seznam zemí, se kterými nechcete obchodovat?

Určitě. Máme „no go“ seznam zákazníků a států, kam nedodáváme. A z pohledu nákupu chceme vyrábět v našem regionu. Takže vyrábíme v Čechách.

Máte povědomí o tom, zda je konkurenční nevýhodou vyrábět v Česku, nebo naopak?

Za prvé, naši klienti výrobu v Evropě oceňují, a za druhé výrobní cena samotná není jediné měřítko. Pro nás je to kombinace kvality, dlouhodobé udržitelnosti, dlouhodobého vztahu, patentové bezpečnosti a ceny. Proto nám nikdy nedávalo smysl jít do Číny.

Tohle vše v rámci ESG spadá pod S a G. Co E, tedy environmentální věci?

E u nás má dva pohledy. Jeden je, „jak“ vytváříme, a druhý je, „co a pro koho“ vytváříme. Vždy jsme byli pyšní, že vytváříme bezpečné systémy, které umožní dodávat elektřinu tam, kde není. Nemocnice přijde o elektřinu a my umožníme rychle připojit generátor, nebo zajistit dodávky

Postupně jsme zjistili, že nestačí o nepodplácení jen mluvit, ale je potřeba sepsat, co to znamená, a zajistit jeho dodržování napříč celou firmou.

elektřiny do odlehlé domorodé vesnice v Austrálii. Byli jsme pyšní na to, že výrobu elektřiny dokážeme řídit efektivně a můžeme i ušetřit palivo. Ale postupně si uvědomujeme, že to nestačí.

Co nestačí?

Že nestačí jenom pomáhat zvyšovat bezpečnost, ale že je potřeba i nějakým způsobem významně podporovat to, aby se energie vyráběla udržitelně. Nestačí, když řídíme spalovací motor, musíme se začít zabývat tím, abychom řídili něco, co je dlouhodobě udržitelné. Musíme podporovat své zákazníky a pomáhat jim, aby výroba elektrické energie byla čím dál tím čistší. Budoucnost vidíme v hybridních mikrosítích. Vyvíjíme nové produkty, které umožňují hybridní mikrosítě řídit.

Libor Mertl

Se dvěma společníky založil v roce 1991 technologickou společnost ComAp, která vyvíjí a vyrábí řídicí systémy pro záložní a nezávislé zdroje elektřiny. Dnes je členem správní rady firmy. Nad správní radou je rodinná rada, která se skládá ze zástupců všech tří rodin zakladatelů dvou generací. Řeší hlavně otázky týkající se toho, kam by měla firma směřovat.

Vyvíjíte produkty na řízení mikrosítě, neinvestujete přímo do zdrojů?

Ne. My děláme jen automatizaci a software, který umožňuje řídit mikrosítě, tedy řídit výrobu z více zdrojů elektrické energie. Typicky jsou to solární panely, baterie, větrné elektrárny, centrální síť, případně dieselový nebo plynový generátor. Pomáháme optimalizovat výrobu elektrické energie tak, aby bylo co nejčistší.

Je o řízení mikrosítí zájem ve světě, nebo i v Česku?

O mikrosítě začíná být velký zájem. Zatím se všichni učíme, my i zákazníci, protože technických problémů je tam spousta. Malinkou mikrosít' bude mít časem každý větší dům, menší pak továrna, hotel a větší mikrosít' budou mít vesnice nebo města.

Válka určitě přechod na čistou výrobu elektrické energie urychlila. V Evropě se investice do udržitelné výroby elektrické energie zvyšují.

Takže taková »společenství komunitní energetiky«?

Přesně. A jednotlivé mikrosítě se budou dále propojovat. Takže zatímco v minulosti pro nás platilo „Vyrábíme energii bezpečnou“, tak nyní přecházíme na „Vyrábíme energii bezpečnou a čistou“. A jsme na začátku tohoto přechodu.

Jak dlouho bude trvat, než budeme v čistém módu?

Myslím, že do úplně čisté výroby elektrické energie máme daleko – desítky let. Nicméně masivní změna začíná a do pár let začne čistá elektrická energie převládat, v některých zemích převládá už nyní.

Asi hodně kvůli válce na Ukrajině, minimálně tady v Evropě.

Válka určitě přechod na čistou výrobu elektrické energie urychlila. V Evropě se investice do udržitelné výroby elektrické energie zvyšují. Ceny

solárních panelů, větrných elektráren, baterií a dalších technologií klesají. Ceny plynu, elektřiny a ropy spíše stoupají. Navíc vznikají nová regulační opatření, doporučení a směrnice, které výrobu udržitelné elektrické energie podporují. To vše přechod urychluje.

Když se ještě vrátím k ESG, vy nyní děláte první CSR report. To je za Česko, nebo první za celou firmu?

ESG report bude za celou firmu. My spadáme do druhé vlny, což znamená, že musíme mít report podle směrnice CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive, pozn. aut.) v roce 2026 na základě dat z roku 2025. Chceme ale už mít report v roce 2024 na základě dat z letoška. Sbíráme proto data a připravujeme zprávu, příští rok bychom chtěli mít první ESG report na základě novější směrnice.

Takže si budete také poprvé počítat uhlíkovou stopu?

Budeme už za letošek, první data tedy budeme mít v příštím roce. Pro nás je to ale složitější v tom, že nejdůležitější je, co pro koho vyrábíme. A to se v reportu ani v uhlíkové stopě neprojeví.

Nedávno Ekonews hovořily s Janem Palaščákem, majitelem skupiny Amper, který říkal v podstatě totéž. Pokud vybudují fotovoltaiku, někde tím uberou, ale v jejich uhlíkové stopě to vidět není.

To je ono. Když dobrým řízením ušetříme sto litrů paliva denně, anebo ještě k tomu dokážeme řídit solární panely, které ušetří dalších sto litrů paliva denně, vůbec se to v kalkulačce neprojeví. Samozřejmě v CSR reportu to bude a začínáme se učit sledovat, co naše produkty řídí a jak.

Oceňuji váš přístup k ESG banky? Teoreticky by odpovědnější firmy měly mít přístup k levnějšímu financování.

Doposud jsme externí financování nevyužili, takže s tím nemáme zkušenosti. Ale může nastat to, že budeme financování potřebovat, a pak věřím, že to tomu určitě pomůže.

Jak jste se zatím obešli bez financování od bank? Máte tak dobré cash flow?

Jeden z důvodů byl ten, že jsme rostli relativně pomalu. Náš průměrný růst za 30 let byl dvacet, pětadvacet procent ročně. Vždy jsme rostli tak, abychom to z vlastních zdrojů ufinancovali.

Dříve jste zmiňoval, že otázku udržitelnosti vnesl do debaty váš syn. Děti už jsou tedy zapojené do řízení firmy?

Ano, nastupující generace našich dětí, nejenom mých, ale i společníků Martina a Aleše, jsou velmi aktivní v prosazování investic do udržitelných technologií.

Jak se dnes dospělé děti podílejí na chodu společnosti?

Někdo je ve správní radě, někdo pracuje ve firmě. Například moje děti nejsou ani ve správní radě, ale jen na úrovni majitelů. Dcera je v rodinné nadaci a syn je v rodinné radě spolu s dalšími „dětmi“. Snažíme se, abychom my všichni, včetně další generace, byli nějakým způsobem zapojeni na úrovni odpovědného majitele. Abychom z hlediska dlouhodobé správy vnímali naši firmu jako něco, co je potřeba dlouhodobě rozvíjet a budovat. Docela se nám to, myslím, daří.

O kolik jde dětí?

Ve všech třech rodinách dohromady sedm. Jsem rád, že jsme se shodli na tom, že nechceme, aby se ComAp dále rozděloval, a tak vytváříme takové nástroje, které zajistí jednotnou rodinnou radu. Vytváříme procesy a řízení tak, aby pokud možno nevznikaly neshody a rozdílné představy o tom, kam směřovat firmu.

Jak se to dá nastavit?

Je to docela hodně práce. Právní dokument je jedna část, ale důležité je, že chceme být spolu a spolu si vytváříme představu, kam chceme firmu směřovat. Je to částečně o vztahu mezi námi všemi, který si budujeme,

a částečně o vytváření společné vize. Není to o hledání kompromisu, je to o vytváření něčeho nového, společného, našeho.

A když to teď vztáhneme k vám, můžete shrnout svůj pohled na udržitelnost a jak se propisuje do vašeho osobního života? Když začnu s „E“ – rád chodím po horách, spím ve stanu, s manželkou Ivanou je nám dobře v přírodě a to ovlivňuje náš vztah k environmentální udržitelnosti. Chceme, aby vše, co tu máme, zůstalo i našim dětem. Pokud jde o „S“, základ vidím ve vztazích – v rodině, v komunitě. Snažíme se různým způsobem podporovat společnost, ve které žijeme, včetně komunity v oblasti, kde máme chalupu.

MICHAL SVO- BODA

Upřímně mě štve,
že by všichni budovali jen
fotovoltaické elektrárny, říká
energetický manažer

Desítky let radí městům a vesnicím, jak ušetřit co nejvíce peněz na účtech za elektřinu. Řešení vidí Michal Svoboda v komplexních projektech, které zahrnují důkladné zateplení, výměnu oken, žárovek i spotřebičů nebo vlastní zdroj energie. »Musíme k zelené energetice přistupovat čistě racionálně, nikoliv emotivně, jak jsme často zvyklí,« upozorňuje.

Jak si představit práci energetického manažera, jako jste vy?

Je to strategický plánovač, který ručí za to, že obec neutrácí za energie víc, než je nutné. Je to člověk, který má holistický přístup k energetice – vyzná se v možnostech úspor i vlastní výroby energií, určuje prioritu projektů, které poté zadává příslušným energetickým specialistům. Musí sledovat současné trendy a to není jen prázdná fráze, protože tempo inovací v energetice je závratné a pořád se zvyšuje. Jeho pozice je strategická, nikoliv technická. Patří do odboru strategického rozvoje, nikoliv do odboru správy. Tam může sedět energetik, s nímž je často zaměňován.

Které kroky by měl v obci podniknout jako první?

Každý manažer si nejprve musí „srovnat cvičky“ – udělat si inventuru všech oblastí energetiky, především spotřeb. A to není nejjednodušší. Čeká ho totiž mravenčí práce na několik měsíců. Začne tím, že dá dohromady celkovou spotřebu všech obecních budov. Možná to působí jako samozřejmost, ale většina vesnic a měst v České republice tyto údaje na jednom místě ani zdaleka nemá.

Má už dnes tuto pozici každá obec?

Manažerů rozhodně nemáme dost, i když je situace lepší než před lety. Dobrou praxi můžeme najít například v Prostějově, Písku, Kladně, Lito-měřicích, ale i dalších městech a vesnicích. U menších obcí je problém v tom, že pro vlastního zaměstnance nemají dost práce. Vytvořit koncepci pro tři budovy není na plný úvazek. Jedna z mých misí je přesvědčovat malé samosprávy k tomu, aby se pro tyto účely spojily. Nedává logiku, aby každá z nich měla vlastní strategii. Protože slunce v jedné oblasti svítí úplně stejně, protéká jí jeden potok a vítr v ní fouká také podobně. Místní starostové se navíc často znají, scházejí se a řeší problémy společně.

Kdo může manažera dělat?

Lidé, které energetika baví, jsou všude kolem nás. Přitom to nemusí být žádní jaderní fyzici. Místo nich hledáme projektové manažery, kteří mají vztah k technologiím a ochotu se vzdělávat. Nepotřebují umět popsat štepnu reakci do všech podrobností, aby města a obce pomohli energeticky, a tím pádem i environmentálně optimalizovat. Stačí jim porozumět, jak se vyrábí elektřina, jak se distribuuje a kde se pomyslně ztrácí. Zvládne to tedy člověk, který umí matematiku na úrovni střední školy a dokáže ovládat Excel.

Když má starosta jasno v tom, kolik kilowattů a kde spálí, může začít přemýšlet například o vlastních solárech?

Stavět zběsile fotovoltaiku může být často zbytečné. Jakýkoliv vlastní zdroj musí na řadu přijít až ve chvíli, kdy je jasné, kolik energie komunita ve skutečnosti využije. Z energetiky se stává lidská potřeba jako každá jiná. Ve vesnici také nemáte deset obchodů, když stačí jeden. Společensví ani podle evropských pravidel lidé netvoří proto, aby co nejvíce vydělali. První na řadu přicházejí úspory. Manažer může začít i pouhou výměnou žárovek v místní školce a skončit u komplexní rekonstrukce obecního úřadu. Dostane-li budovu z nejhoršího standardu G do úrovně C, ušetří v průměru i více než polovinu nákladů na všechny energie. Naopak fotovoltaika v lepším případě sníží výdaje zhruba o třetinu, a to

„pouze“ na elektřině. Řeknu vám příklad jedné krásné obce v národním parku. Přišli za mnou s tím, že by rádi dali fotovoltaiku na střechu obecního úřadu. Za dvě místnosti totiž zaplatili ročně přes 90 tisíc korun. Nakonec jsme společně zjistili, že 80 procent spotřeby jde na přímotop. Budova nebyla zateplená, neměla vyměněná okna a dveře špatně těsnily. Fotovoltaika by v tomto případě nepomohla vůbec ničemu.

A co jiné zdroje než sluneční záření? Jsou pro obce také vhodné, nebo je mohou budovat jenom velcí investoři?

Upřímně mě štve, že by všichni budovali výlučně fotovoltaické elektrárny. Příroda nám přitom nabízí celou paletu jiných zdrojů. V úvahu přicházejí nejen sluneční a větrné elektrárny, ale také vodní. Často zapomínáme, že máme obrovský potenciál v biomase a komunálním odpadu, který pořád ještě „primitivně“ zahrabáváme do země. Paradoxně o kousek vedle kopeme jinou díru, ze které uhlí nebo ropu namísto toho taháme. Nejlepší řešení je snažit se o co největší možnou rozmanitost, a to i na obecní úrovni.

Může společná elektrárna přinést i jiné výhody než jen nižší částky na fakturách?

Energetické komunity přímo podporují místní ekonomiku a dávají jí novou oblast, kde růst. I když jsem žil dlouho ve velkých evropských městech, tak jsem pořád jenom kluk ze Sudet. Dlouhodobě mě trápí rozvoj mého domova. Ukazuje se, že právě tahle novinka může být řešením, jak efektivně rozvíjet zanedbané regiony.

Jakým způsobem?

Díky komunitní energetice odstoupíme od konzervativně centralistického přístupu, který dnes převažuje. Začneme aktivně přemýšlet nad tím, jak pomoci malým. Stojí totiž před nimi mnoho legislativních, správních a finančních bariér. Podle mě jsou občané v těchto regionech právem naštvaní na stát, který jim sice nehází klacky pod nohy, ale neudělá nic proto, aby to měli jednoduché.

Michal Svoboda

Vystudoval statistiku a sociální výzkum na Svobodné univerzitě v Amsterdamu. Několik let pracoval jako ředitel sekce marketingu obnovitelných zdrojů ve společnosti ČEZ. Nyní působí jako energetický konzultant Sdružení místních samospráv ČR (SMS ČR), energetický manažer Místní akční skupiny Český sever či předseda energetické komise města Varnsdorfu. Pod hlavičkou SMS ČR založil a realizuje projekt OBEC 2030 zaměřený na udržitelný rozvoj venkova.

Bez změny zákona lidé vyrobenou elektřinu sdílet nemohou.

Má smysl se začít připravovat už teď?

Vůbec se netrápím tím, že si prozatím nemůžeme kilowatty posílat mezi sebou. Musíme se pořádně pustit do stavění dalších udržitelných elektrárn. Hlavní problém, který před námi stojí, je kapacita sítě. Protože do ní čeští distributoři za posledních třicet let investovali, když to řeknu s nadsázkou, trestuhodně málo.

V poslední řadě už můžeme spolky zakládat. Můžeme si dávat dohromady, kdo vlastní soláry nebo větrníky a zda bude mít o společenství zájem.

Vlastně jsem rád, že máme čas, než se sdílení spustí. Před námi je hodně práce. Je to velká příležitost a zdaleka neplatí, že to tak mají všechny evropské země. Budeme jedni z prvních.

Část české společnosti je k obnovitelným zdrojům kritická.

Přesvědčí je o opaku komunitní výroba, do které se sami aktivně mohou zapojit?

Musíme k zelené energetice přistupovat čistě racionálně, nikoliv emotivně. Mezi úsporami a ochranou životního prostředí existuje přímá úměra. Každý ušetřený kilowatt je zhruba třetina kilogramu emisí oxidů uhličitých, které se nevypustí do ovzduší. Namísto emocí musíme hledat jednoduchou ekonomickou a matematickou logiku.

Jednou jsem přišel za starostou do malé vsíky na hranicích s Německem. Měl typicky český rezervovaný postoj k obnovitelným zdrojům. Byl ale otevřený tomu, abych ho o výhodách vlastní elektřiny přesvědčil. Jsem na sebe hrdý, protože jsem odcházel s tím, že jeho obec vstoupila do Paktu starostů a primátorů. Zavázal se v rámci této iniciativy postupovat na cestě k dekarbonizaci a ochraně planety. Stačilo mu přitom ukázat, že tato velká změna přináší výhody v podobě uspořené peněze, ale především v tom, že část povinností a odpovědností, které jsme byli zvyklí jen pasivně přijímat a platit za ně, můžeme převzít do svých rukou. Taková je dobrá praxe na obcích – nenajímají se velké firmy, nekupují se řešení „na klíč“. Chodníky, parky, dny dětí i festivaly – to vše řeší místní svépomocí, nikoliv najaté firmy. Energetika bude další oblastí, kterou bude možné takto svépomocí v místní komunitě řešit. Kromě financí poskytuje velkou míru svobody a nezávislosti.

ZUZANA VON- DROVÁ

Nemáme dost informací, zda
peníze půjdou tam, kam mají,
říká expertka na přeměnu
uhelných regionů

Na transformaci uhelných regionů má putovat přes 40 miliard korun, půlka na obří miliardové projekty. Sice už existuje web, kde se o nich dají najít informace, ale podle Zuzany Vondrové z Centra pro dopravu a energetiku jich je stále málo. Nevíme ani to, kdo o nich bude rozhodovat a na jakém základě.

»Považovala bych za transparentní, kdyby někde bylo napsáno, jak se zajistí, že hodnotitel je neustranný, nebo podle jakého klíče se vybírají, kolik jich má být,« uvádí Zuzana Vondrová, která se v nevládní neziskové organizaci Centrum pro dopravu a energetiku věnuje transformaci uhelných regionů pět let.

Můžete shrnout své hlavní výtky k tomu, jak zatím probíhá proces rozdělování peněz v rámci Fondu spravedlivé transformace?

Fond spravedlivé transformace jsme hodně vítali. A to nejen z důvodu, že je potřeba dlouhodobě přehlížené uhelné regiony kompenzovat a splatit jim těžební dluh, ale je potřeba i nastartovat smysluplné investice. Evropská komise po nás také chtěla, abychom se nad celým problémem zamysleli. Podmínkou pro fond bylo vytvořit Plán spravedlivé územní transformace, který má popsat, jak chceme dekarbonizaci uchopit. Celé to je velmi dobrý nápad, ale realizace se potýká s řadou věcí, se kterými nesouhlasíme.

Se kterými například?

Za prvé nepřistupujeme k transformaci koncepčně. Ideálně by měla vypadat tak, že se od lidí, kteří v těch místech bydlí, nasbírají podněty a s nimi se pracuje, když se přemýšlí nad proměnou regionu. Potom se vytvoří konkrétnější strategie a na základě toho konkrétní projekty.

Česko to dělalo s Plánem spravedlivé územní transformace přesně naopak a navíc zapojilo místní lidi minimálně. Relativně brzo jsme přišli se strategickými projekty v rámci plánování Fondu spravedlivé transformace, ale politická rozhodnutí, například kdy chceme ukončit těžbu uhlí, se dělala až na závěr.

Jaké byly další problémy?

Nedostatek transparentnosti. Na začátku byl problém s tím, že jsme nezískávali informace, které jsme považovali za důležité. Až kolegové z Transparency International tenkrát využili zákon o svobodném přístupu k informacím a dali do kupy řadu dokumentů. Teď už existuje web a na něm je spousta dokumentů a informací, ale třeba zrovna ke strategickým projektům tam toho dost chybí. A pak je problémem nedostatek angažování veřejnosti, případně neumožnění veřejnosti fungovat jako aktivní kontrola, vznášet připomínky.

Existuje tedy materiál, kde je přesně popsáno, co je cílem a kam se regiony mají ubírat, čeho chceme dosáhnout?

Existuje RE:START – vládou posvěcený Program pro restrukturalizaci strukturálně postižených regionů. Ten vznikl v roce 2015 a tam je definováno, co řešit. Opět dobrý nápad s neuspokojivým výsledkem.

V čem?

Vymezovali jsme se proti tomu, že jediný způsob, jak mohla veřejnost do programu promluvit, bylo odeslat online formulář v podobě podnětů a připomínek a napsat jméno. To bylo nedostatečné a doufali jsme, že v Plánu spravedlivé územní transformace, což je příloha programového dokumentu, bude během dvou let, kdy plán vznikal, možnost sbírat podněty od veřejnosti. K tomu ale nedošlo.

Pročítala jsem si web Spravedlivá transformace a je tam vždy základ projektu, ale není jasné, v jaké je fázi. Člověk se dozví pouze to, že probíhají studie proveditelnosti, což je z mého pohledu nepřehledné.

Ano, souhlasím. Hodně důležitá rozhodnutí, zejména týkající se strategických projektů, se dělala na začátku před přibližně dvěma lety. Tehdy se rozhodovalo, že budou existovat strategické projekty, jaká bude metodika jejich výběru a podobně. Tato důležitá rozhodnutí dobíhají setrvačností do dnešních dnů a proces je velmi komplikovaný. A například hodnocení studií proveditelnosti strategických projektů je dlouhý proces, který má asi devět kroků. Problematické je, že ke studiím proveditelnosti má přístup pouze hodnotící strana, tedy Státní fond životního prostředí, Regionální stálé konference a další. Tyto studie přitom obsahují zásadní informace, jako je třeba přínos pro region v transformaci, vliv na životní prostředí ve vztahu k využívaným technologiím nebo socioekonomický dopad. Ale u strategických projektů mi ještě přijde důležitá jedna věc.

Která?

Pokud se díváme na Fond spravedlivé transformace očima někoho, kdo posuzuje, jestli se čerpá a vyčerpá, tak se velké projekty mohou zdát jako efektivní. Vznikne menší počet projektů za obrovské objemy peněz. Oproti tomu, když se vytvoří velký počet menších výzev pro velký počet žadatelů, tak to bude vyžadovat více práce i času, který nemáme. V tom je zakopaný pes.

U strategických projektů byl zhruba měsíc na to, aby se někdo přihlásil, což je málo. Jinými slovy to znamená, že se mohly hlásit jen obří připravené projekty, ze šuplíku...

Přesně tak. Kdo byl připravený, tak měl velkou výhodu. Třeba starostové, případně sdružení starostů nebo menší subjekty nemají kapacity zareagovat okamžitě. Oproti tomu větší firmy nebo i univerzity ano – a nemám nic proti tomu, že z fondu čerpají univerzity. Pak se to promítá v připravenosti a šuplíkové projekty mají šanci se dostat ze šuplíku.

Z hlediska vyčerpání to bude asi »dobré«, protože strategické projekty jsou zpravidla miliardové částky...

Zuzana Vondrová

V rámci nevládní neziskové organizace Centrum pro dopravu a energetiku se věnuje transformaci uhelných regionů už pět let. Centrum se tímto tématem začalo zabývat jako jedna z prvních organizací v Česku a sleduje je nadále.

Ano, strategické projekty jsou z podstaty velké. Další věc, která do určité míry limitovala menší subjekty, jsou totiž minimální náklady. Ty jsou u strategických projektů 200 milionů korun investiční a 50 milionů korun neinvestiční.

U studií proveditelnosti se nic neposunulo? Není přesně známo, kdo je bude hodnotit...

Je zřejmé, které instituce to mají být – Státní fond životního prostředí, významnou roli budou hrát Regionální stálé konference, poradenská skupina Jaspers, což jsou experti pověřeni ze strany Evropské unie. Pak je tam mezirezortní expertní skupina, kde mají být zástupci resortů a další hodnotitelé, o nichž toho mnoho nevíme. Tady nevnímám žádný

posun. Považovala bych za transparentní, kdyby někde bylo napsáno, jak se zajistí, že hodnotitel je nestranný, nebo podle jakého klíče se vybírá, kolik jich má být.

Existuje »deadline« na studie proveditelnosti?

Do konce roku se mohou přihlásit o peníze strategické projekty. Konkrétní projekty už ale byly předvybrány kraji a Regionálními stálými konferencemi na základě předběžných studií proveditelnosti a byly doporučeny jako projekty, které by mohly uspět. Tím se dostaly na seznam už před tím, než se spustila výzva naostro. Výzva teď běží a žadatelé, kteří jsou na seznamu projektů, se mohou přihlásit. Pokud žadatel odstoupí, nebo pokud neuspěje v procesu hodnocení, tak se uvidí, co bude dál s penězi, s jejich rozdělením. Předpokládám, že procentuální rozdělení 41 miliard mezi kraje by mělo být stále platné.

Dá se ještě v této fázi podle vás něco napravit, zlepšit? Strategické projekty mají vyčerpat zhruba polovinu z plánované sumy, je tam ještě prostor v té druhé...

To je zatím předpoklad, se kterým se pracuje. Nevidím do studií proveditelnosti, přestože jsem členka monitorovacího výboru a za nevládní a neziskový sektor jsme tam dva ze zhruba padesáti členů. Když jsem se chtěla ke studiím proveditelnosti dostat, nebo je zpřístupnit starostům, kteří v těch regionech pracují, tak mi bylo řečeno, že mně jako člence monitorovacího výboru nepřísluší studie proveditelnosti hodnotit nebo je získat. Mohu se tedy vyjádřit k procesu a k technikáliím, ale ne k obsahu. Pokud jde o dohled Evropské komise, tak ta je na monitorovací výbory přizvána a je jejich součástí. Není tedy pravděpodobné, že by došlo k výrazným zvratům.

Jaké má vlastně monitorovací výbor pravomoci?

Výbor má věci monitorovat a sledovat, zda se operační program provádí správně. Tedy zda například přispívá k tomu, aby se dosáhlo nějakého cíle, v tomto případě pro regiony příznivý konec těžby uhlí.

»Když jsem se chtěla ke studiím proveditelnosti dostat nebo je zpřístupnit starostům, kteří v těch regionech pracují, tak mi bylo řečeno, že mně jako člence monitorovacího výboru nepřísluší studie proveditelnosti hodnotit ani je získat. Mohu se tedy vyjádřit k procesu a k technikáliím, ale ne k obsahu.«

Požadavky Evropské unie byly přesně dané?

Jsou definované v nařízení o zřízení fondu, což je závazný dokument. Evropská komise také dávala zpětnou vazbu členským státům, co si myslí o pracovních verzích plánů. Hodně přitom apelovala na zapojení širokého množství dotčených hráčů s tím, že by k zapojení mělo dojít na všech úrovních, ne jenom u rozdělování peněz, ale i na úrovni přípravy, realizace fondu, následného monitoringu. Dále bylo pro Komisi důležité, abychom byli konkrétní z hlediska dekarbonizace, co chceme s uhlím dělat, jak chceme utlumovat uhelné zdroje. A jedna z priorit je diverzifikace ekonomiky v jednotlivých regionech, ke které má dojít zejména podporou malého a středního podnikání. Evropská komise tedy

má dohlížet na to, aby velké podniky byly pouze výjimečným případem a aby se spíš podporovali menší podnikatelé.

Jak by tedy ideálně mělo probíhat?

Postupy ke zlepšení, které navrhujeme, vycházejí z praxe ze zahraničí. Osvědčilo se, když má dekarbonizace odvážné cíle a plynulou organizaci bez spontánních rozhodnutí. Existuje také řada příkladů, kde se zapojení lidí podařilo a bylo ku prospěchu věci. Důležitá je připravenost, ale i politická odvaha k tomu říct, jak má vypadat konec uhlí. Participace je přitom důležitá věc. Abychom získali podněty, musíme zapojit lidi. To je demokratický prvek celého procesu. Pokud nezmapujeme všechny důležité hráče a nezapojíme veřejnost, vzniká nedostatek důvěry a spousta lidí ztratí zájem.

Jak jde zapojit veřejnost – napřímo, nebo skrze starosty?

Veřejnost pochopitelně nejde zapojit všude, například do jednání monitorovacího výboru. Existuje ale řada možností, jak sbírat podněty a jak s nimi pracovat a s místními diskutovat tak, aby se nápady uskutečnily. V monitorovacím výboru nebo v Transformační platformě hrály výraznou roli kraje. Málo však byla zastoupena nižší úroveň, tedy starostové a obce. Ti jsou přitom nezastupitelní v procesu plánování, protože vědí, jaké má daná lokalita problémy, znají historii místa, kontext, majitele pozemků, které by pro transformaci mohly být důležité. Bez nich je otázkou, zda se skutečné potřeby překlopí do konkrétních výzev a finančních nástrojů a zda se potřeby naplní, nebo ne.

Když se vrátíme k celkovému objemu peněz, druhá polovina ze 41 miliard by se měla rozdělit skrze výzvy na menší projekty?

Ano, druhá polovina fondu se rozpadá do menších výzev s tím, že existuje rozdělení tematických pracovních skupin pod ministerstvem životního

prostředí, takže je třeba pracovní skupina na oběhové hospodářství. Tematických skupin je deset. Bohužel neexistuje žádná, která by řešila primárně sociální oblast.

Jak konkrétně?

Pro příklad: v monitorovacím výboru je jako expert na sociální oblast jen zástupce ministerstva práce a sociálních věcí, ale žádný expert třeba na sociálně vyloučené lokality, inkluzi nebo vzdělávání. Sociální nestabilita je pro uhelné regiony přitom velké téma. Nebo teď řešíme energetickou krizi, máme velké problémy s energetickou chudobou, digitální chudobou, v sociálně vyloučených lokalitách žijí desítky tisíc lidí, které se potýkají s velkými problémy. Pokud nebudeme řešit problémy těch nejzranitelnějších, pak je těžké se v transformaci někam posunout. Proto je důležité zapojit relevantní experty.

V rámci Fondu spravedlivé transformace by měly peníze směřovat i do sociální oblasti...

Určitě ano. Všechny tři regiony mají hodně podobné problémy z hlediska úrovně maximálního dosaženého vzdělání, kdy velmi mnoho lidí má jenom základní vzdělání, mají sociálně vyloučené lokality, řeší problémy s dluhovými pastmi a s energetickou chudobou. Na to prostor ve Fondu spravedlivé transformace určitě je a například ve vzdělávání vidím velký potenciál.

Jsou země, kde se ukazuje, že se region může dobře transformovat?

Existují, ale je potřeba dobře hledat. Třeba v Německu v Porúří, jsem viděla úplně jiný přístup ke vzdělávání a k tomu, jak hledat cesty pro daný region. V uhelném regionu mají několik univerzit a ty pracují s výzkumnými centry na různých projektech spolu s firmami a tyto širší kooperace mohou vytvořit zajímavá pracovní místa, nastartovat region, který se stane zajímavý třeba i pro studenty ze zahraničí.

Když zmiňujete univerzity nebo vzdělávání, v Moravskoslezském kraji je několik strategických projektů na vědeckovýzkumná centra, univerzity. Někdy to ale působí jen jako proklamace a zároveň mi přijde, že je snadné získat na něco takového dotaci, protože pak tam něco budu hrozně dlouho zkoumat a využití v praxi je velká otázka. To máte určitě pravdu. Spousta peněz se dá velmi špatně utratit. Právě v Porúří chtějí, aby už u zrodu konkrétních výzkumných projektů stál nějaký podnikatelský subjekt, který má zájem o danou inovaci a který do toho vstupuje s komerčním zájmem. Potom výzkum nevzniká jenom proto, aby se dělal výzkum, ale už to navazuje na vznik nových pracovních míst a tak dále.

Jsou podle vás mezi známými strategickými projekty takové, které by tam být neměly?

Evropská unie definovala pravidlo „znečišťovatel platí“ nebo Do No Significant Harm, tedy pravidlo významně nepoškozovat. To jsou dvě věci, které jsou ukotvené, ale zároveň jsou často dost vágně vykládané. Když někde v Česku těžíte, za těžbu nerostných surovin platíte státu a následně musíte krajinu uvést do stavu přijatelného pro úřady. Ale je velká otázka, jestli je proti principu, když po vytěžení uvedu krajinu za vlastní prostředky do přijatelného stavu a pak si zažádám o peníze na to, abych tam udělala něco navíc. Podle mě je, ale je potřeba to mít někde ukotvené a to je velmi složitá věc. E

JÜDISH FRAU- LEIN

Ze zbytků šije spodní prádlo
na míru. Nemohla jsem sehnat
dobře sedící podprsenku,
říká tvůrkyně

Už pět let šije podprsenky a kalhotky ze zbytkových látek, které by jinak nenašly využití. »Spodní prádlo mě bavilo vždycky, protože intimita hraje v lidských životech i v tom mém velkou roli,« říká v rozhovoru pro Ekonews.cz tvůrkyně působící pod pseudonymem Jüdisch fraulein. »Chci mít také pomalé myšlení a nejen módu. Jednoduše se snažím nezbláznit, což můžu jenom doporučit,« říká Jüdisch fraulein. Na svém instagramovém účtu ukazuje udržitelné spodní prádlo přímo na lidech, pro které vzniklo. »Zajímají mě různé postavy a názory. Diverzita je podle mě velmi důležitá, líbí se mi a chci v ní pokračovat,« vysvětluje.

Jak jste se dostala k šití?

Úplnou náhodou. Začala jsem vlastně z nouze. Vystudovala jsem sociální práci a dlouhá léta jsem v oboru pracovala. Když jsem odešla, nemohla jsem najít nic stejně skvělého. Všechny nabídky, které přicházely, mi nedávaly smysl. Nechtěla jsem se upíchnout někam jenom proto, abych byla zaměstnaná. Nakonec jsem si řekla, že mám dvě zdravé a docela šikovné ruce, takže je zkusím využít a začnu šít.

Tehdy jsem ještě chodila se svým bývalým přítelem, jehož máma pracovala v krejčovství. Nosila domů mnoho zbytkových látek. Najednou jsem měla dost materiálu i času. Navíc jsem uměla základy. Při studiu sociální práce jsme mívali také hodiny šití. Asi už tehdy počítali s tím, že sociální pracovníci nebudou mít velký plat, a tak si budou po večerech muset přivydělávat. Lekce jsem nesnášela. Naopak spodní prádlo mě bavilo vždycky, protože intimita hraje v lidských životech i v tom mém velkou roli. Současně mezi materiály bylo hodně krajek a síťovin, takže jsem měla vlastně ideální látky. V neposlední řadě jsem na sebe nikdy nemohla sehnat dobře sedící podprsenku.

Vyrobené spodní prádlo prezentujete na instagramovém účtu Jüdisch fraulein. Kdy jste ho založila?

Nejprve jsem dělala věci jenom pro sebe, potom jsem postupně začala tvořit i pro přátele. Až po nějakém čase jsem si udělala Instagram. Ze začátku jsem se strašně styděla, protože jsem byla opravdu amatér. Bála jsem se, že schytám kritiku. Nebyla jsem na ni připravená. Když jsem si účet nakonec založila, vynechala jsem jakékoliv osobní informace a nepoužila jsem ani své jméno. Vytvořila jsem si vlastně alter ego, pod kterým vystupuji doteď.

Důležitým aspektem vaší tvorby je udržitelnost. Jak se snažíte o co nejšetrnější oblečení?

Pro každého je udržitelnost trochu jiná. Dává mi více smysl zpracovávat vyřazené a pro spoustu lidí nepoužitelné látky. Preferuji tento způsob práce před využitím textilií v biokvalitě, protože ty si spíš někdo koupí. Zbytky naopak skončí jako odpad, když je nevyužiji já.

Kde materiál berete?

Mám stále velkou zásobu z období, kdy jsem začínala. Látky bohužel ubývají. Naštěstí mám kolem sebe mnoho lidí, kteří mě podporují a hodně mi jich dávají. Sami šijí oblečení a pro ně čtyřicet centimetrový kousek nemá žádný význam. Triko z něj ušít nejde, zato já podprsenku udělat můžu. Občas také prádlo vytvořím ze starého, ale zachovalého kousku oblečení. Lidem to vždy dopředu řeknu. Většinou jim to nevadí, naopak tento způsob vítají.

Jsou podle vás lepší přírodní, nebo umělé textilie?

Všechno má svoje výhody a nevýhody. Na začátku jsem nepřemýšlela nad tím, jestli se daná látka hodí na spodní prádlo. Dnes už je to jinak. Intimní partie si podle mě zaslouží přírodní materiál. Ráda využívám bambus. Začala jsem ho ale používat teprve před rokem a půl. Dokonce jsem před časem objevila e-shop nabízející tento úplet vyrobený přímo v České republice. Dřív jsem namísto něj využívala bavlnu, dnes mi už

»Kdybych šití s aktivismem nemohla propojovat, tak bych ani nechtěla dál pokračovat.«

nevyhovuje a ani mě jako materiál moc nebaví. Často šiju i ze síťoviny. Jde sice o umělý materiál, ale líbí se nejen mně, ale také zákazníkům.

Jak dlouho trvá výroba?

Je to strašně individuální, protože každý kus je originál a strávím nad ním jiný čas. Neumím si k šití sednout a udělat jednu věc najednou. Nějakou dobu navrhují a přemýšlím nad projektem, dost často i několik dnů. V průměru trvá samotná výroba asi pět hodin. Nutno podotknout, že to je ale jen zlomek celé práce. Spoustu času zabere domlouvání se, návrhy a focení. Skládá se to z několika různých procesů a to, že opravdu něco šijete, je jen část.

Jak pracujete, když je každý kus originál?

Dost se v tom odlišuji. Nemám stříhy. Dám si před sebe látku a na ni rovnou kreslím. Občas si říkám, že bych si mohla ulehčit práci tím, že si je připravím, ale vlastně už jsem si na to zvykla. Navíc to patří k tomu, že tvořím jedinečné kousky. Lidé mi sami pošlou indicie, jak chtějí, aby podprsenka nebo kalhotky vypadaly. Někdo chce podprsenku, ve které se bude cítit odvážně a zároveň žensky v pracovním kolektivu plném mužů. Jindy je zadání méně konkrétní, třeba antika nebo znamení štíra. Dříve jsem dělala prádlo podle hudby nebo oblíbeného obrazu. Inspirace je mnoho. Někdy tvořím pouze na základě barvy. Mám ale i dva až tři druhy oblíbeného prádla, které lidé opakovaně chtějí.

JÜDISCH FRAULEIN

Vystudovala obor sociální práce a psychoterapii. Již čtyři roky šije spodní prádlo a na Instagramu ho prezentuje pod přezdívkou Jüdisch fraulein. Pracovala s lidmi bez domova s duševním onemocněním, pořádala podpůrné skupiny pro umělce. V současné době zakládá terapeutický projekt s feministickým pozadím.

Spodní prádlo je velmi specifické a je těžké docílit, aby správně padlo. Jak měříte zákazníky?

Nejlepší je vždy osobní setkání. Můžu jim ukázat materiály a mohou si je naživo vyzkoušet a ohmatat. Také si u toho prohlédnou všechny dostupné barvy. Stalo se mi, že slečna, která chtěla původně černé prádlo, nakonec odešla s fialovo-růžovou věcí. Někdy to ale nejde a míry mi musí poslat sami. Je velmi frustrující, když kvůli špatnému měření ušiju nepadnoucí věc. Upozorňuji je na to, ať se změří minimálně dvakrát, aby si ověřili, zda jsou první čísla správná. Zároveň je občas chyba i na mé straně, pak stačí napsat a vždy se to vyřeší.

Objednávají si u vás i muži?

Šila jsem také pro pár kluků, ale je to minimum. Časem bych se na to chtěla více zaměřit.

Je rozdíl mezi ručně vyráběným prádlem a tím z řetězců s rychlou módou?

První je určitě kvalitnější, opotřebení ale u něj může někdy paradoxně přijít rychleji. Kalhotky a podprsenky v běžných obchodech napouštějí různými látkami. Chemikálie pak podporují barevnost nebo zamezují žmolcům. Moje výrobky v sobě nic podobného nemají. Snažím se používat textilie s certifikáty zaručující neškodnost pro nejmenší děti. Na druhou stranu mám doteď věci, které jsem si ušila ještě v ruce, a už více než čtyři roky spolehlivě drží.

Jak se o prádlo co nejlépe starat?

Doporučuji praní v ruce. Bohužel kalhotky takto nejde vždy zcela adekvátně vyčistit. Prádlo vyrábím s tím, že bude prané v pračce. Sama ho nosím, takže dobře vím, co všechno vydrží. K objednavce vždy dávám doporučení, jak se k němu chovat.

Vyrábíte také kimona a kukly. Proč tato neobvyklá kombinace?

Kimona šiju ráda, protože jsou jednoduchá na výrobu a zároveň praktická a hezká. Nerada ale svoje výrobky nazývám kimonem, protože jím oficiálně nejsou. Je to součást asijské kultury a já si na ni netroufám.

Kukly mě pak baví z více hledisek. Jsou pro mě hodně erotickou a současně uměleckou věcí. Zároveň mě baví, že jsou formou, za kterou se můžete schovat, když chcete dělat něco, u čeho si ještě nejste jistí sami sebou. Chtěla bych umět rapovat a dělat hudbu. Až s tím jednou začnu, tak jednu na sobě určitě budu mít. Můj stud bude v tu chvíli o mnoho menší, protože budu schovaná za látkou. Moje kukly to umožní i dalším lidem.

Na profilu máte prádlo vyfocené na různých typech lidí v intimních kulisách bytu nebo naopak venku před stanicí metra.

Snímky pořizujete vy?

Ze začátku jsme fotili společně s kamarádem. Časem jsem se rozhodla, že chci všechno dělat sama a dnes mě to baví vlastně nejvíc. Na mých fotkách jsou lidé, pro které jsem šila. Myslím si, že focení je důležitý závěrečný krok. Vždycky jsem se chtěla vyhýbat tomu, abych měla typický líbivý profil. Když se řekne modelka, tak si každý představí určitý typ konvenčně krásné osoby, ale já tohle nechci. Neříkám, že jsou tyto snímky špatné, ale mě neoslovují. Zajímají mě různé postavy a názory. Diverzita je podle mě velmi důležitá, líbí se mi a chci v ní pokračovat. Snažím se vyzdvihnout právě individualitu a originalitu. Myslím si, že je to důvod, proč se zákazníci vracejí a proč mě sledují a podporují. Najdou u mě fotku, kde je holka, která pracuje v supermarketu a má na sobě prádlo z udržitelného materiálu. Můj profil je prostě lidský.

Jak vypadá samotné focení? Pro zákazníky to může být velmi neobvyklá situace, když se z nich stanou modelky a modelové.

Ráda vymýšlím, v jaké náladě a atmosféře jednotlivé kousky vyfotím. Většinou setkání plánuji dopředu a dohodnu se se zákazníky, jak budou snímky stylizované. Posílám jim inspiraci, ale zároveň od nich chci, aby se trošku zamysleli nad tím, jak chtějí vypadat nebo zda něco nového zkusí. Vždy jim dávám možnost, že na snímcích nemusí být jejich obličej. Nabízím také, že jim ušiji kuklu, díky které se budou moct odosobnit. Chci, aby to bylo pro každého komfortní.

Sociální sítě jsou postavené na neustále přibývajícím obsahu.

Pomalá móda s tímto principem ale nejde dohromady. Jak k tvorbě obsahu na Instagramu přistupujete?

Ani nevím, kdy naposledy jsem přidala nový příspěvek. Jdu vlastně sama proti sobě. Ale rozhodla jsem se, že se tím nebudu tolik stresovat v rámci zachování svého duševního zdraví. Sice mě to živí a já potřebuji stále nové objednávky, ale není to můj jediný zdroj příjmu. Pokouším se nad tím tolik nezamýšlet, protože jinak propadnu úzkosti z toho, že bych měla

být aktivnější. Chci mít také pomalé myšlení a nejen módu. Jednoduše se snažím nezbláznit, což můžu jenom doporučit.

V minulosti jste pořádala různé workshopy šití. Učíte ještě?

Jednu dobu jsem se jimi živila, dnes jich už tolik nedělám. Ráda bych kurzy ale nově propojila s psychoterapií. Líbilo by se mi například udělat program „Ušij si věc pro tvé vnitřní dítě“. Zároveň bych lidi chtěla podpořit v tom, aby si s sebou přinesli vlastní obnošené věci a vytvořili z nich něco nového. Baví mě to daleko víc než prvoplánové kurzy. Mimo to mě ještě napadlo udělat program s názvem „Ušij si něco pro svou vnitřní starou dámu“, která chce chodit spát v devět večer, protože se jako jedna občas cítím.

Jak chcete dál pokračovat?

Myslím, že více věcí vyrábět už ani nemůžu, nemám na to kapacitu. Ale velmi ráda bych u sebe vytvořila chráněné pracovní místo pro člověka s psychickým onemocněním, spojila bych tím šití a svůj původní obor. Pomáhal by mi s drobnějšími věcmi, další činnosti by se postupně mohly přidávat. Dokonce se mi to už na chvíli podařilo, i když jsem to nikde neprezentovala. Dál už mi chybí jenom někdo, kdo by měl na starosti Instagram, i když to se mi asi nepodaří. Rozrůstat bych už chtěla jenom takhle. Jsem spokojená s tím, jaké to je teď.

Vedle vlastní tvorby na svém účtu sdílíte také příspěvky týkající se ekologických témat. Proč je pro vás toto spojení důležité?

Kdybych šití s aktivismem nemohla propojovat, tak bych ani nechtěla dál pokračovat. Sociální práce je pro mě důležitá. Hrozně moc mi ukázala. Podobně mě vždy zajímala ekologie. Tyto obory pak mohu šitím a uměleckou tvorbou propojit. Myslím si, že věci jsou neoddělitelné od jiných. Když velké firmy vyrábějí oblečení, současně znečišťují přírodu a vykořisťují vlastní švadleny. Mluvit o tom je důležité, zejména pokud sama šiju. Aktivismus v mojí tvorbě rozhodně je a já doufám, že je vidět. Je pro mě naprosto zásadní. Mimo to se zajímám také o feminismus.

Na svém profilu mluvíte také o psychickém zdraví. Je vaše prádlo terapeutické?

Pro zákazníky a zákaznice rozhodně zčásti je. Lidé pomocí něj chápou lépe sami sebe. Terapie je to ale spíše pro ně než pro mě. Šití je někdy stres. Občas u něj nadávám a chci vyhodit šicí stroj z okna. Zároveň je pro mě důležité prádlo právě ve stresu nedělat, pak ho akorát pokazím.

Jak osobně vnímáte udržitelnost mimo práci?

Udržitelnost může být úplně ve všem. Pro mě znamená veganství, pomalou módu a celkové přemýšlení nad nákupy. Je pro mě osobně důležitá, protože když nežiju ve svých očích udržitelně, nemám ze sebe kvůli tomu dobrý pocit. Je to vlastně jeden ze způsobů, jak se starám o své duševní zdraví. **E**

TOMÁŠ KLUS

Osm měsíců jsem si nic
nového nekoupil, i když
mozek někdy křičí
»udělej si radost«

Před sedmi lety si písničkář, textař, skladatel a herec Tomáš Klus s rodinou postavil dům v Mníšku pod Brdy. Je téměř energeticky soběstačný, na střeše má solární panely, využívá tepelné čerpadlo a kořenovou čističku. A snaží se šířit povědomí o udržitelnosti. »Je na mě upřena pozornost reflektorů, já je můžu pootočit a posloužit něčemu, co je skutečně důležité,« říká v rozhovoru, který vznikl při otvírání Farmářské školy. I ve svém osobním životě už udělal spoustu změn. Osm měsíců si nekoupil nic nového a chce to vydržet minimálně celý rok. Šest let nevstoupil na palubu letadla a nebyl na exotické dovolené.

Účastníme se dnes (v pátek 1. září) oficiálního startu Farmářské školy v pražské Ruzyni, jejíž jste kmotrem. Máte nějaký vztah k zemědělství?

Strašně rád se hrabu v hlíně, ale nejsem odborník. Můj vztah k půdě je vřelý a amatérský, vždycky se snažím nachomýtnout k lidem, kteří tomu rozumí a podpořit je tak, jak to umím já. Je na mě upřena pozornost reflektorů, já je můžu pootočit a posloužit něčemu, co je skutečně důležité. A Farmářskou školu za důležitou považuji, protože v dnešní době, kdy vztah k planetě zemi je poměrně zvýrazňován a lidi se tím často chlubí, je důležité, abychom se neomezili jen na slova. Pan ředitel Jíří Prachař skutečně vytvořil něco, co může přinést spokojenou budoucnost pro mnoho hektarů čtverečních naší půdy.

O „chlubení“ jste mluvil i při vašem vystoupení. Chápu to správně, že vás irituje greenwashing neboli lakování na zeleno?

Greenwashing mě osobně samozřejmě deptá. Ale mám zkušenosti s masou lidí a vím, že když chcete změnit přístup masy, tak se musíte často

spokojit s dílčími kroky. Takže se učím mít radost z toho, že se něco změnilo třeba jen pětiprocentně, ne hned stoprocentně. Že už se alespoň něco děje. Navíc „tlačit na pilu“ v době, která je emočně vyšponovaná, je strašně složité. Lidi jsou v napětí a stačí píchnout jehlou a může prasknout obrovský balon, který se v nás hromadí hrozně dlouho, protože těch strachů, které jsou do nás vkládány z různých stran, je hrozně moc. Tak je potřeba, aby byli volení dobří rétoři, ať už do čela států, korporací či iniciativ, protože i sebelepší myšlenka může posloužit velmi špatně, je-li nešikovně vyslovená či pojmenovaná. Lidi jsou našťvaní a potřebují jasná stanoviska a pojmenování.

Chcete tím říct, že někdy jsou zkratka či zjednodušení v pořádku, i když se teoreticky může jednat o greenwashing?

Myslím si, že jo. Greenwashing je samozřejmě zlo. Ale na druhou stranu to, že ekologie začíná být „trendy“ a že mladí lidé ji začínají vnímat jako „cool“, že mají vřelý vztah k matce zemi, řeší odkud nakupují a že chodí do sekáčů, je super. A je to i díky tomu, že do toho velké korporace, i když na můj vkus příliš pomalu, začaly šlapat. Co nám taky zbývá, vždyť už je pár vteřin po dvanácté.

Kdy jste se vlastně o environmentální témata začal zajímat?

Zajímal mě to vždycky. Před deseti lety se mi všichni smáli, že jsem vyrazil na „RecyKlus Tour“, kdy jsem objížděl skládky a třídičky odpadů a upozorňoval jsem na problém s odpadem, že u nás trochu zamrzl v devadesátých letech. Tehdy se stal odpad artiklem pro obří kšeftování, na kterém se dá skvěle zbohatnout. A všichni mi říkali, že jsem blázen. Byl jsem taky jeden z prvních interpretů, kteří v tomto ohledu řešili i vlastní „merch“. Ten můj je primárně dělaný z recyklovaných materiálů, začali jsme spolupracovat s ekologickou značkou Stanley/Stella. Jenže jsou to drahé věci a v mojí sféře moc nefungují – lidi mě za to spíš nemají rádi, protože můj merch je prostě drahý. Ale já jsem toho názoru, že je potřeba to tlačit, protože kvalitní věci nejsou levné a to, co je levné, je vlastně strašně drahé.

Takže nakupujete málo a kvalitu?

Já mám třeba teď rok, kdy si nekupuji žádné věci, kromě hygieny a jídla. Snažím se stát pánem své mysli, protože ona je nenasytná a potřebuje mít „vše na světě“. Už mám za sebou osm měsíců a je hrozně zajímavé pozorovat, co na to říká mozek, který je navyklý si „udělat radost“. My tomu taky někdy s ženou říkáme „DZO“, „díky za odpad“. Člověk si koupí kravinu, protože byl hrozně v rauši a něco v tu chvíli potřeboval. Když už si ale člověk přeci jen něco koupí, tak je dobré investovat do toho, co je opravdu kvalitní a je jasné, jak to bylo vyrobeno, jak se to má zlikvidovat. Říkám tomu vědomý konzum. Samozřejmě, že jsem si v určitý okamžik uvědomil, že „všechno mám“, jinak bych si to nemohl dovolit říkat. Mám do čeho se oblékat, mám co jíst, mám na zahradě sekeru i kosu, tři boží děti a skvělou ženu a nic víc nepotřebuji.

Nebylo zlomovým okamžikem postavení domu?

Je pravda, že jsme se před sedmi lety přestěhovali z Prahy do Mníšku pod Brdy. Koupili jsme tam předtím sad a původně jsme plánovali, že si tam umístíme maringotku a budeme dojíždět. Nakonec jsme se do místa zamilovali, protože je kousek od lesa, sad je podmanivý a děti na jednu viděly, že jablko není jen výslednice v regálu v obchodě, ale že je to celoroční proces. Tak jsme se tam nakonec usídlili. A podařilo se nám tam postavit téměř soběstačný dům, jsme energeticky skoro nezávislí, snažíme se hospodařit s vodou, seč to jde, protože Mníšek je dost na skále. S dětmi děláme každý půlrok rituál k vodní víle, abychom měli vody dost. Máme také kořenovou čističku odpadních vod, zpracováváme šedou vodu a zachycujeme dešťovku.

Jste takový umělec-aktivista. Máte pocit, že ekologičtí aktivisti to mají v Česku složité?

Já myslím, že je aktivismus a aktivismus. Často se setkávám s lidmi, kteří do vyčerpání sebe sama pomáhají druhým lidem, ale sami šťastní nejsou. Ale ono je potřeba, aby lidi, kteří pomáhají, měli vlastní vizi svého života a tu primárně naplňovali. Je spousta aktivistů, kteří se zhlédli

Tomáš Klus

Zpěvák, písničkář, hudebník a herec. V mládí se věnoval modernímu pětiboji, ve kterém dokonce získal v roce 2002 zlatou medaili na dorosteneckém mistrovství Evropy. V roce 2007 se zúčastnil pěvecké soutěže CzechTalent Zlín a vyhrál ji. První desku vydal rok poté a jmenuje se Cesta do záhu(d)by. V roce 2011 si zahrál zamilovaného prince v pohádce Tajemství staré bambitky, v roce 2014 jej také Jan Svěrák obsadil do jedné z hlavních rolí pohádky Tři bratři.

V září roku 2013 se oženil s Tamarou Kubovou, se kterou měl v té době již čtyřměsíční dceru Josefínu. Syn Alfréd se narodil v roce 2016, o rok později se narodila dcera Jenovéfa.

Je znám i pro své ekologické aktivity. Před třemi lety například protestoval proti klecovým chovům v rámci kampaně Měsíc v kleci. Na Malostranském náměstí v Praze se sám nechal symbolicky zavřít na tři hodiny, aby poukázal na utrpení slepic. Natočil také krátký detektivní film noir o »vraždě« PET lahve pro iniciativu Zálohujeme.

»Chtěl bych, aby byl v každém okrese bezzásahový les, takové plíce každého okresního města.«

v aktivismu samotném, protože jim pomáhá získat pocit, který je nám všem vlastní, že jsme k něčemu. Ono utvrzení ale hledají mimo sebe. Je to pak aktivismus pro aktivismus, kdy svou životní energii věnují změně venku a uvnitř stagnují. Jejich činy pak často z tohoto důvodu dělají přesný opak kýženého, budí nesympatie vůči tématu, neboť obsah přebíjí forma. Extrém je vždycky špatně. A je to škoda, protože aktivisti přinášejí důležitá témata. Naše planeta umírá. Ale je jí to zároveň docela jedno. Ohrožené je hlavně lidstvo. Aby přežilo, musí se začít chovat k sobě lidsky. Teprve šťastní lidé mohou vytvořit šťastný svět, protože mají vizi a jsou schopni přát štěstí i druhým lidem. Čili já jsem aktivista, dost často si nalítanu, jsou to třaskavá témata.

Která třaskavá témata máte na mysli?

Třeba když jsme se snažili se ženou pomáhat syrským uprchlíkům, tak jsme narazili na to, že ty iniciativy, které jim pomáhají, mezi sebou soupeří o to, kdo víc pomůže, kdo bude první. Oslovil jsem několik zástupců organizací, co dělají totéž, svolal jsem je na jedno místo, ale oni odmítli přijít, protože se nenávidí. Chápu jejich námitky, že mají identické zdroje peněz, o které usilují. Když ale budou spolupracovat, sáhnou si podle mě na víc peněz. Navíc pomoc musí vycházet z upřímné touhy pomoci, ne z touhy po obdivu a vděku. Odměna je vždycky o egu. A je samozřejmě hodně těžké pomáhat bez ega.

V minulosti jste zmiňoval, že trpíte environmentálním žalem, jak se s ním perete?

Je součástí stresu, který na nás doléhá. I lidi, kteří popírají klimatickou změnu – a já jich znám hodně – jím trpí. Jsou dost často frustrováni, protože cítí, že něco je špatně. Nechtějí tomu ale věřit, protože je to snazší. Já nejezdím elektroautem kvůli tomu, že bych si myslel, že elektroauto je řešení všeho. Ale vadí mi, když za mnou někdo přijde a začne si stěžovat na „lithium“ a jak se získává v Číně. Přece dál nebudeme jezdit na naftu a vyčerpávat ten vyčerpatelný zdroj, když víme, že řešení tu je. Jako se vyvíjela naftová auta, tak i elektroauto nakonec bude mít malou baterku a výdrž stovky kilometrů. Proto je potřeba v těchto citlivých environmentálních volit vhodnou rétoriku, být trpěliví, slušní, ale důrazní. Ti lidi, co hlásají „dobro“, bohužel nemají potřebu se družit a to je škoda. Protože „zlo“ je ukřižované a je slyšet a vidět víc. S žalem se ale nedá vyrovnat jinak, než že začneme jednat. Slova a ideje bylo hodně. Nesmíme se soustředit jen na to, že jsme smutní, ale třeba tady na Farmářskou školu, věnovat se lesům...

Co přesně myslíte?

Zamíloval jsem se do jednoho lesa. Když jsme točili seriál a bydleli s dcerou v karavanu, tak jsem ho objevil. Je to bezzásahová zóna, sto let na něj nikdo nesáhnul, ale lidi tam chodit mohou. Byl plný života. Chtěl

bych, aby byl v každém okrese bezzásahový les, takové plíce každého okresního města. Úplně jsem se pro tu myšlenku nadchnul a chtěl bych ji probrat s ministrem Petrem Hladíkem. To je jedna věc. A druhá věc mě napadla u nás na zahradě u té kořenové čističky. Protože většina našich sousedů má lokální přípojku na odpad, přitom mají studnu. Tak jsem se selsky zamyslel nad tou věcí, že vyčerpáte vodu na svém místě, a pak ji pomocí odpadu pošlete do Prahy do čistírny. Pak se divíme, že nemáme vodu. Myslím, že nějaká „zelená“ dotace by se měla na tohle zaměřit. Mám prostě pár nápadů, které bych mu chtěl říct, když mám tu možnost.

**Co děláte proto, aby environmentální žal nezasáhl i vaše malé děti?
Dopadá na ně?**

Nedávno jsme se bavil s dětmi o lítání do vesmíru a zamýšleli jsme se nad tím, že člověk chce dobývat vesmír do velkých dálek a vlastně pořád nevíme, co je třeba přesně na dně oceánu, neznáme tu naši planetu, jen ji těžíme. Špatně jsme si vyložili termín „udělat díru do světa“. Čili mám strach o děti v tom ohledu, aby svět spatřili takový krásný, jako je, aby nezažily jen boje o poslední zdroje. Když se ale bavím s lidmi o dvě či tři generace mladšími, tak si říkám, že to tak špatné být nemusí. To jsou třeba patnáctiletí lidé. Mají už jiný druh přemýšlení, daleko altruističtější než naše. Jsou citlivější, schopni přiznat si své slabosti, jsou víc spojení se světem. Dnes lidi hodně maskují své slabosti hrubou silou. Když člověk bude schopen svou chybu uznat a reflektovat, naděje existuje. Je škoda, že jsme to nechali zajít tak daleko. Třeba ropa. Budeme jednou hodně litovat, že jsme ji používali tímto způsobem. Přitom v roce 1920 tu Pragovka vyráběla elektroauta a vize byla, že město bude plné elektromobilů, ale my jsme šli tou jednodušší cestou a zároveň krátkozrakou.

Nechcete ministroví rovnou říci, at' podpoří rozvoj elektromobility dotacemi?

Patnáct let jsem žil v boji s určitou částí společnosti. S růstem sociálních sítí roste i možnost lidí vám ublížit. Můžete mít sebelepší vizi, ale 80 procent času a energie strávíte tím, že stavíte štíty proti těmto

»Dnes lidi hodně maskují své slabosti hrubou silou. Když člověk bude schopen svou chybu uznat a reflektovat, naděje existuje.«

otráveným hrotům. Kdybych si tedy zvolil jako téma elektromobilitu, tak bych musel věnovat strašně moc času jen tomu, abych odfiltroval tohle „zlo“. Věřím, že těch ideálů a dobrých myšlenek je už na ministerstvu na tohle téma spousta, i když jsou třeba na začátku. Třeba u nás doma to máme tak, že moje žena elektroauta „nenávidí“, připadají jí nepraktická. Protože v momentě, kdy si pořídíte bateriový vůz, musíte změnit uvažování o jízdě. Musím vědět, že teď na to můžu šlápnout, protože si to můžu dovolit, nebo naopak musím jet na dojezd. Ale nás to baví haš-teřit se třeba i v rámci sociálních sítí, kdy ona to „hejtí“ a já to opěvuji. Protože to je zdravá a kultivovaná diskuse. Ale takový to „nafta je nafta, tak mě nesar“, na to nejsem zvědavý.

Máte s elektromobilem jen pozitivní zážitky, nebo i nějaký negativní?

Mě nikdy nezklamal, pokaždé mě nadchne. Naučil mě jezdit „vědomě“. Jsem soutěživý typ. Nejdřív mě samozřejmě bavilo na to šlápnout, líbilo se mi, jak to vystřelí, ten letadlový efekt. Ale když jsem si zapnul statistiky na displeji, tak jsem zjistil, že to je to nejhorší, co člověk může udělat, a že sice vypadá jako frajer, z nuly na sto trumfne i sporták, ale nevyplatí se to. Teď mě baví soutěžit sám se sebou na spotřebu. Když jedu z Mníšku, tak jedu v podstatě „připosraně“, žena se mnou strašně nerada jezdí, protože klimatizace, rádio, to neexistuje. Mám otevřená okna a jedu na spotřebu. Navíc jsem rekuperací schopný získat 14 km navíc. Tak mě baví si třeba za jízdy nabít telefon. I můj způsob jízdy se zcela proměnil. Stávám se vzorným a pozorným řidičem, už dlouho mi nepřišla pokuta za rychlost. Samozřejmě my Češi jsme zvyklí, že je každých pět kilometrů pumpa, takže je vám úplně jedno, jakým stylem jedete. U bateriového vozu, když zapnete klimatizaci, najednou vidíte, že vám dojezd klesne třeba o 40 km, a to už vás trkne.

Že byste před dovolenou nenabil, se vám nestalo?

My to máme tak, že na dlouhé cesty – třeba k mamince do Třanovic u Českého Těšína – jezdíme naftovým SUV. Máme multivan, protože jako rodina se do něčeho jiného nevlezeme. Ale když jedeme ve třech s kytaristou a manažerem do Bratislavy, tak jedeme elektromobilem. Ono taky to zázemí nabíječek není úplně rodinná záležitost. Někde na hnušném místě vede drát ze země, tím moc dětem neposloužíte. Ale za pět let to samozřejmě bude už někde jinde.

Spotřebu bateriového auta sledujete podrobně. Co spotřeba domácnosti, když máte vlastní elektřinu?

Fotovoltaiku máme asi pět let v kombinaci s tepelným čerpadlem. Naučil jsem se, že v zimě hodně fungujeme na noční proud, máme baterii se slušnou kapacitou. Tím, že máme obří prostor na ploché střeše, tak jsem schopen v ostrém létě nabít i elektromobil. Takže přes léto jezdím

v podstatě s nulovými emisemi. A když nabíjím někde v terénu, tak se snažím vybírat distributory, kteří garantují v dobíječkách zelenou energii. Když v noci doma vidím, že je zapnutá varná konvice nebo kávovar, tak jdu a vypnu to, protože mě úplně irituje to světýlko. To jsou takové detaily, které dělají hodně. Je to až obsedantní. Žena se mi směje, ale respektuje to. Také jsme se snažili hodně zaměřit na izolaci domu. Když je krutá zima, topíme čerpadlem, když mrzne opravdu hodně, zatopíme k tomu jednou v krbu a dům je celý krásně vyhřátý. Taky nemáme klimatizaci, protože máme dobrou střešní izolaci. Klimatizace je fakt pro ekologii peklo.

Prý jste také úplně přestal létat, je to pravda?

Ano, přestal a samozřejmě je to komplikace. Třeba když jsme hráli na východě Slovenska, většina českých interpretů tam letěla, my jsme jeli 15 hodin autem. Teď jsem na ten závazek upřímně řečeno hodně dojel. Řeším to morálně. Na jednu stranu si za tím chci stát, na druhou to ze mě dělá trochu nepříjemného tatínka. Šest let jsem nebyl s dětmi na dovolené u moře, protože dělám přes léto. Jediný čas, kdy si můžu dovolit odjet, je leden a únor, jenže to je všude v dojezdové vzdálenosti autem či vlakem studené moře. Takže teď s tím hodně koketuji, protože děti o moře stojí, za pět let je to už se mnou nebude zajímat. Řeším si to tedy v sobě, protože se snažím být konzistentní, na druhou stranu bych to chtěl dětem dopřát. **E**

ODEBÍREJTE NÁŠ NEWSLETTER

EkoneWS
zpravodaj

Výběr článků
pravidelně ve
vašem e-mailu

Vydalo roku 2023

EkoneWS For Future Media

Vrchlického 22, 150 00, Praha 5

Grafické zpracování ginger&fred